

Critical Studies in Texts & Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Quarterly Journal, Vol. 22, No. 10, Winter 2023, 147-183
Doi: 10.30465/crtls.2023.39964.2513

A Criticism and Pathology Record of “*Nafthat ol-Masdoor*”-Related Research (Until the End of 1399 Sh)

Sarah Zabihi* , Mohammad Ali Khazanehdarloo**

Abstract

The subject of the present study is the criticism and pathology of the articles in the field of “*Nafthat ol-Masdoor*”-related research. Due to the lack of record of “*Nafthat ol-Masdoor*”-related research, the present article tries to achieve the purpose of compiling “*Nafthat ol-Masdoor*”-related research, describing the status of research and criticism and pathology of the articles. For this purpose, a descriptive-analytical method of quantitative-qualitative analysis with a critical approach and citing library and documentary sources is considered. The research results in the record section show 140 articles in this field. In the criticism and pathology section, being general considering the titles, weaknesses in the theoretical foundations and some structural parts of the article, description of examples instead of analysis, defects in resources, ignoring the new perspectives of critiques and theories, and types of background research shortcomings are discussing, which have some consequences including the repetition in subject, finding, and result, central education, confusion and scattering of the materials, and finally researcher's confusion and keeping articles away from innovation. The

* PhD Student in Persian Language and Literature, Guilan University, Guilan, Iran, (Corresponding Author), Sarah_Zabihi@phd.guilan.ac.ir

** Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Guilan University, Guilan, Iran, khazaneh@guilan.ac.ir

Date received: 2022/09/24, Date of acceptance: 2023/01/26

Copyright © 2010, IHCS (Institute for Humanities and Cultural Studies). This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

authors, while enumerating the structural errors of the articles that are closely related to each other, suggest some solutions such as turning to meta-critique, meta-study, meta-discourse, and the fields of scientometrics at the end of the research.

Keywords: “*Nafihat ol-Masdoor*”, Scientific-Research Article, Structural Evaluation, Critical Pathology, Consequence and Solution

پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
فصل‌نامه علمی (مقاله علمی - مروری)، سال ۲۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱، ۱۴۹-۱۸۳

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه‌نفته‌المصدر پژوهی

(تا پایان سال ۱۳۹۹ شمسی)

سارا ذبیحی*

محمدعلی خزانه‌دارلو**

چکیده

مسئله پژوهش حاضر نقد و آسیب‌شناسی مقالات حوزه نفته‌المصدر پژوهی است. به دلیل فقدان کارنامه‌نفته‌المصدر پژوهی، سعی نوشتار حاضر بر این است که هدف تدوین کارنامه‌نفته‌المصدر پژوهی، توصیف و تصویر وضعیت پژوهش‌ها و نقد و آسیب‌شناسی مقالات را محقق گرداند. بدین منظور روش توصیفی-تحلیلی از نوع تحلیل کمی-کیفی با رویکردی انتقادی و استناد به منابع کتابخانه‌ای و اسنادی مدنظر قرار می‌گیرد. نتایج پژوهش در بخش کارنامه، ۱۴۰ مقاله را در این حوزه نشان می‌دهد. در بخش نقد و آسیب‌شناسی، کلی بودن عناوین، ضعف در مبانی نظری و برخی بخش‌های ساختار مقاله، توصیف شاهد مثال‌ها به جای تحلیل، نقص در منابع، بی‌توجهی به چشم‌اندازهای تازه نقدها و نظریه‌ها و انواع کاستی‌های پیشینه‌پژوهی مطرح می‌گردد که پیامدهایی چون تکرار در موضوع و یافته و نتیجه، آموزش‌محوری، آشفتگی و پراکندگی مطالب و در نهایت سردرگمی محقق و دور ماندن مقالات از نوآوری و ابداع را دربردارد. نگارندگان ضمن برشمردن خطاهای ساختاری مقالات که در ارتباط تنگاتنگی با هم قرار دارند، راهکارهایی مثل روی‌آوری به فراتقد، فرامطالعه، فراگفتمان و حوزه‌های علم‌سنجی را در پایان پژوهش پیشنهاد می‌دهند.

* دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران (نویسنده مسئول)،

Sarah_Zabih@phd.guilan.ac.ir

** دانشیار زبان و ادبیات فارسی، عضو هیأت علمی دانشگاه گیلان، گیلان، ایران، khazaneh@guilan.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۰۶

Copyright © 2018, IHCS (Institute for Humanities and Cultural Studies). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

کلیدواژه‌ها: *نقشه‌المصدر*، مقاله علمی-پژوهشی، ارزیابی ساختاری، آسیب‌شناسی انتقادی، پیامد و راهکار.

۱. مقدمه

مقاله علمی-پژوهشی «بر تحقیق و بررسی همه‌جانبه‌ی یک موضوع علمی استوار است و آخرین نتایج حاصله از مطالعات علمی را درباره‌ی یک مسئله بیان می‌کند» (فتوحی، ۱۳۹۶: ۱۲۸). لذا انتخاب مسئله پژوهشی مناسب، مطالعه نظام‌مند و ارائه آن طبق اصول مقاله‌نویسی به جامعه علمی دارای اهمیت است. کتاب «نقشه‌المصدر» (۶۳۲ هجری) اثر شهاب‌الدین محمد خرندزی زیدری نسوی است. به علت تناسب معنایی نام آن با سرگذشتی که بر مؤلف گذشته، در بخش‌هایی از مقالات، از مشقت‌ها و دشواری‌های مؤلف سرگذشت‌نامه‌ها و رنج‌نامه‌های زیادی تصویر شده است.

۱.۱ تعریف مسأله و اهمیت پژوهش

مقاله حاضر ره‌آورد واکاوی و واریسی مقالات حوزه نقشه‌المصدر پژوهی است؛ ضرورت توجه به مسئله آسیب‌شناسی مقالات حوزه نقشه‌المصدر پژوهی بعد از مشاهده، مطالعه و بررسی آنها، حائز اهمیت گشت؛ پژوهش بدیع در مطالعه کتاب *نقشه‌المصدر* نیازمند منبع و مرجعی است که مقالات این حوزه را سامان داده باشد و راهنمای انتخاب موضوعی تازه با نوآوری و اصالت ابداع باشد.

۲.۱ پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش

این خلأ، ذهن پژوهشگران پژوهش حاضر را به خود جلب نمود؛ پرسش‌های اساسی این است که کارنامه نقشه‌المصدر پژوهی، چه وضعیتی دارد؟ چه آسیب‌هایی در مقالات این حوزه برجسته است؟ آسیب‌های موجود چه پیامدهایی دارند؟ راهکار برون‌رفت از آسیب‌ها و پیامدهای حوزه نقشه‌المصدر پژوهی چیست؟ نقشه‌المصدر پژوهی، تا پیش از سال ۹۴، کمتر مورد توجه محققان بوده است و با فراخوان همایش‌ها و توجه نشریات به تدریج نگاه‌های بیشتری به سمت این کتاب جلب شد تا اینکه در سال ۱۳۹۹ به دلیل اشباع برخی موضوعات،

پژوهش‌ها سیر نزولی یافت. اشباع اطلاعات و داده‌ها حاکی از علل و پیامدهایی است که در پژوهش بحث شده‌است و سعی بر این بوده که پیشنهادات و راهکارهایی ارائه گردد. یکی از دشواری‌های پیش رو، علاوه بر جمع‌آوری مقالات از سایت‌ها و بانک‌های نمایه‌ساز مختلف، انتخاب یا طرح روشی برای پژوهش بوده است که تمامی مقالات را با ذکر اطلاعات و مشخصات شناسنامه‌ای دربرگیرد؛ شایان توجه است که «ساختار استدلال به‌وسیله خود محتویات، در پایان تعیین خواهد شد. هیچ مدل پیش‌ساخته و از پیش آماده‌ای که ساختار مناسب را برای استدلال علمی فراهم کند، وجود ندارد» (گوکسیک، ۱۳۸۴: ۲۱۸). در پژوهش حاضر نیز، بررسی کیفیت مقالات، معیار ساختار آسیب‌شناسی قرار گرفته است. در نتیجه، تلاش پژوهش این است که بتواند مرجعی برای پژوهش‌های آتی در حوزه نفثه‌المصدرپژوهی واقع شود. هدف پژوهش، توصیف و تصویر کارنامه نفثه‌المصدرپژوهی و تبیین وضعیت پژوهش‌ها و آسیب‌شناسی آن‌ها با رویکرد انتقادی است.

۳.۱ روش پژوهش

روش پژوهش بدین صورت است که ابتدا کارنامه مقالات براساس سال انتشار، ارائه شده‌است؛ تعداد مقالات در مجموع ۱۴۰ مقاله است. مقالات مجلات فرهنگی، تخصصی، ترویجی و پژوهشی و... همگی ذکر شده‌اند تا هیچ موضوعی جا نماند. آن بخش از ساختار مقالات در بررسی مدنظر قرار گرفته است که آسیب‌ها و خطاهای آن‌ها از نظر اصول مقاله‌نویسی به پیامدهایی انجامیده که تقلیل‌دهنده کمیت و کیفیت و کلیت پژوهش علمی این حوزه گشته است. به دلیل پرهیز از طولانی‌شدن، مقالاتی نمونه‌وار ذکر شده‌اند که ایرادات پرتکرار پژوهش‌ها در آن‌ها بیشتر برجسته شده است و چون توضیح و نقد همه مقالات در این مقال نمی‌گنجید، در بیان ایرادات و آسیب‌های برجسته و پرتکرار، به ذکر چند نمونه اکتفا شده است. لذا مقالاتی که نقد نشده‌اند، به منزله مبرا بودن یا بی‌نقص بودن آن‌ها نیست. همچنین پژوهش حاضر منکر ارزش و ثمره مقالاتی که نقد شده‌اند، نیست. صرفاً تلاش شده است داده‌های جمع‌آوری شده، براساس آسیب‌های برجسته و پرتکرار طبقه‌بندی شوند تا بدین وسیله راه برای پژوهش‌های بعدی هموار گردد.

۴.۱ پیشینه پژوهش

در زمینه آسیب‌شناسی مقالات، پژوهش‌های مختلفی محقق گشته است؛ زارع و همکاران (۱۳۹۸) نواقصی مثل کلی بودن عنوان، ارائه سطحی مبانی نظری، فقدان رویکرد مسئله‌محوری و تحلیل انتقادی، کلیشه‌ای بودن نتایج و... را برشمرده‌اند. بابازاده اقدم و خانی کلکای (۱۳۹۲) به بررسی ۵۳ مقاله پرداختند که اکثر آن‌ها فاقد معیارهای قابل قبول مقدمه بوده‌اند. باوان‌پوری (۱۳۹۹) در مقاله کوتاه خود نتیجه می‌گیرد که آسیب عمده در عناوین مورد بررسی، به استفاده از عباراتی نظیر «بررسی» و همسان‌های آن و... برمی‌گردد. امن‌خانی و علی‌مددی (۱۳۹۱) نیز به علل پیش آمدن آسیب کاربرد غیروشمند نظریه از جمله بی‌توجهی به بسترهای تاریخی و فرهنگی نظریه‌ها، انتخاب نادرست نظریه‌ها و ناتوانی در ترکیب نظریه و... در تحقیقات ادبی می‌پردازند. همچنین محمدی کله‌سر (۱۳۹۷) بهره‌گیری غیروشمند از نظریه‌های ادبی را که برآمده از اشکالات روش‌شناختی است، به‌عنوان مهم‌ترین آسیب پژوهش‌های ادبی نقد می‌کند و پیامد نگاه غیرعلمی به نظریه‌ها را ناکارآمدی، بی‌فایده‌گی و تکراری بودن پژوهش‌ها و خالی بودن از نتایج مفید می‌داند. گلباف و همکاران (۱۳۹۷) ۳۳۶ مقاله را در حوزه ناصرخسروپژوهی از دو جنبه ساختاری و محتوایی بررسی نموده‌اند. خافی و همکاران (۱۳۹۱) آسیب‌هایی چون بی‌توجهی به پیشینه، تحمیل معنا به متن، ناهماهنگی عنوان با محتوا و... را در حوزه فردوسی و شاهنامه‌شناسایی کرده‌اند. پژوهش حاضر سعی نموده است کیفیت مقالات را همچون مقاله مذکور پیشین با روش توصیفی-تحلیلی از نوع تحلیل کمی-کیفی بررسی کند.

۲. کارنامه مقالات

۱.۲ پیش از سال ۱۳۹۰

اگر نوشتار یزدگردی (۱۳۴۳) شامل کلیات سبک‌شناختی *نقشه‌المصدر* در ابتدای کتاب-به‌عنوان اولین جستار محسوب شود، قدمت مقالات به ۵۶ سال پیش بازمی‌گردد. با دقت در محل انتشار، هیچ مقاله‌ای در همایش ارائه نشده است. از سال ۸۷ به‌صورت تخصصی ساختار مقاله علمی-پژوهشی حوزه *نقشه‌المصدر* پژوهی شکل می‌گیرد. از همان ابتدا صنایع ادبی و زیبایی‌شناسی مورد توجه بوده است. به‌دلیل نثر فنی و متکلف کتاب، پژوهش‌ها درصدد گره‌گشایی از ابهامات، هموار ساختن دشواری‌های متن و تبیین ناگفته‌هایی بودند که به نوآوری

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۵۳

در این عرصه می‌انجامید. نمی‌توان تأثیرپذیری و الگوگیری از توضیحات یزدگردی (در ابتدای کتاب) و غلبه رویکرد وی را نادیده گرفت.

جدول ۱: کارنامه مقالات پیش از ۱۳۹۰

ردیف	مقاله	سال	نویسنده/نویسندگان	محل نشر
۱	ملاحظات چند در باب تصحیح نفثه‌المصدر	۱۳۴۸	حسن قاضی طباطبایی	نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، تبریز، شماره ۸۶، پیوست کتاب نفثه‌المصدر یزدگردی
۲	به دیده انصاف بنگریم	۱۳۴۸	امیرحسن یزدگردی	دانشکده ادبیات و علوم انسانی تهران، سال ۱۶، شماره ۵ و ۶
۳	مروری در کتاب «نفثه-المصدر»	۱۳۶۸	سید محمد راستگو	معارف، دوره ۶، شماره‌های ۱ و ۲، آبان
۴	آرایه‌های ادبی در قلمرو نثر	۱۳۷۵	کاووس حسن‌لی	کیهان فرهنگی، شماره ۱۲۸، مرداد و شهریور
۵	آشنایی با متن پژوهان: یزدگردی، امیرحسن (دکترای زبان و ادبیات فارسی)	۱۳۸۲	بی‌نام	پیام بهارستان، شماره ۲۸، مهر
۶	نشر تازه نفثه‌المصدر		مسعود تاکی	کتاب ماه ادبیات، شماره ۶ (پیاپی ۷۷)، اسفند
۷	در باب نفثه‌المصدر	۱۳۸۴	محمود باقرپسند	نامه پارسی، سال ۱۰، شماره ۳، پاییز
۸	خاطره‌نگاری‌های شهاب‌الدین نسوی	۱۳۸۶	هوشنگ خسرویگی	ماهنامه زمانه، (پیاپی ۶۴)، دی
۹	بررسی کنایه و انواع آن در نفثه‌المصدر	۱۳۸۷	محمد صادقی	پژوهشنامه ادب حماسی، (پیاپی ۷)، پاییز و زمستان
۱۰	نقد و بررسی زیباشناختی نفثه‌المصدر		احمد طحان	پژوهش‌های ادبی، دوره ۵، شماره ۱۹، بهار
۱۱	درآمدی بر سخن‌آرایی و ظرافت‌های معنایی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی	۱۳۸۸	احمد فاضل	پژوهشنامه زبان و ادبیات فارسی، سال اول، شماره ۳، پاییز
۱۲	صنعت ایهام در آفرینش سبک هنری نفثه‌المصدر	۱۳۸۹	شبلم قدیری یگانه	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، شماره ۸، تابستان
۱۳	برخی نمودهای سبکی در نثر فنی با تأمل بر آثار برجسته		محمد حجت	پژوهش‌های نقد ادبی و سبک-شناسی، شماره ۲، زمستان

۲.۲ سال ۱۳۹۰

شروع دهه ۹۰ با انتشار مقالات در نشریه طلیعه خوبی است که انتظار پژوهش‌های ساختاری و نظام‌مند را در مخاطب ایجاد می‌کند. هنوز در همایش‌ها کتاب *نقشه‌المصدر* مورد توجه واقع نشده است. رویکرد متن‌محور، غالب است. ناگفته نماند در مقاله «نمودهای رمانتیسیم در نقشه‌المصدر» (بتلاب اکبرآبادی و خزانه‌دارلو، ۱۳۹۰)، رویکرد نویسنده‌محوری نیز مورد توجه بوده است.

جدول ۲: کارنامه مقالات ۱۳۹۰

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۱	نگاهی تازه به ویژگیهای زبانی و بلاغی نقشه‌المصدر	صدیقه مهربان	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، شماره ۱۴
۲	نمودهای رمانتیسیم در نقشه‌المصدر	محسن بتلاب اکبرآبادی؛ محمدعلی خزانه دارلو	متن‌شناسی ادب فارسی، شماره ۱۱
۳	بررسی ظرفیتهای نمایشی نقشه‌المصدر	علیرضا پورشبانان؛ سعید بزرگ بیگدلی	پژوهشهای ادبی، سال ۸، شماره ۳۳
۴	فرهنگ بزرگ سخن از منظر کتاب نقشه‌المصدر	حسین علیقلی‌زاده	نامه فرهنگستان، سال دوازدهم، شماره ۴

۳.۲ سال ۱۳۹۱

در این سال، ساختار روایی کتاب از چشم‌اندازی تازه مورد توجه قرار می‌گیرد. کم‌کم تکرار در موضوعات، رقم می‌خورد و زیبایی‌شناسی یکی از موضوعاتی می‌شود که به دلیل نثر فنی و متکلف متن کتاب، نیاز به واکاوی و پرداخت بیشتر را از نظر پژوهشگران توجیه می‌کند. موضوع مورد توجه دیگر همچون سال قبل، موضوع رمانتیسیم است؛ این تکرار در موضوع و پرداخت مجدد به آن، از منظر خاص یا مبنای نظری ویژه‌ای نبوده و تحلیل کتاب با مصادیق مستخرج از منظر پژوهشگران صورت گرفته است. در این سال، رویکرد غالب، متن‌محوری است. یک مقاله همایشی نیز منتشر شده است.

جدول ۳: کارنامه مقالات ۱۳۹۱

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
نشریه	۱	محمود رنجبر؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	کاوش‌نامه زبان و ادبیات فارسی، شماره ۲۵
	۲	فریده کریمی موغاری؛ سعید قنبری فشی	تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)، (پیاپی ۱۱)
	۳	حسین میکائیلی؛ ابراهیم گودرزی	تحقیقات تمثیلی در زبان و ادب فارسی، (پیاپی ۱۱)
همایش	۱	رشید گل‌افشانی؛ محمد هنری	ششمین همایش پژوهش‌های ادبی

۴.۲ سال ۱۳۹۲

با اینکه در سال قبل، یک مقاله همایشی منتشر شده است، در این سال هیچ مقاله‌ای در همایش انتشار نمی‌یابد. در این سال بررسی تطبیقی مشاهده می‌شود که پیش از این نبوده است. چشم‌انداز میان‌رشته‌ای مدنظر قرار می‌گیرد. رویکرد غالب در موضوعات این سال، متن‌محوری است. رویکرد سبک‌شناسی زبان‌شناسانه در مقالات این سال، برجسته می‌نماید. همچنین بحث آیات قرآن، از این سال به صورت مستقل در کتاب *نقشه‌المصدر* مورد مطالعه واقع می‌شود.

جدول ۴: کارنامه مقالات ۱۳۹۲

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
نشریه	۱	زهرا محمدیان	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، شماره ۲۰
	۲	سیدحامد موسوی جروکانی؛ مجید سرمدی	زبان و ادب فارسی، سال پنجم، شماره ۱۶
	۳	عطا محمد رادمش؛ ندا پازاج	مطالعات زبانی بلاغی، شماره ۸
	۴	مجید سرمدی؛ علی عابدی	پژوهش‌های ادبی-قرآنی، سال اول، شماره ۴
	۵	علی‌اکبر سام‌خانیانی؛ مصطفی ملک‌پایین	متن پژوهی ادبی، پیاپی ۵۸

۵.۲ سال ۱۳۹۳

در این سال، برخلاف سال قبل، مقالات همایشی منتشر می‌شوند. هر دو مقاله همایشی، در نهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ارائه شده‌اند. در این سال، زبان از منظر زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی مورد توجه است. رویکرد غالب نیز، متن‌محوری است. موضوع جدیدی به چشم نمی‌خورد. هنوز نظریه‌ای مشخص و یا مبنای نظری نظریه‌محور در چارچوب پژوهش‌ها مشاهده نمی‌شود. همچنان نشریه‌ها به صورت پراکنده به انتشار مقالات حوزه نقشه‌المصدر اقدام می‌کنند و نشریه مشخصی را به صورت مرتب و منظم برای این کتاب نمی‌توان ملاحظه کرد.

جدول ۵: کارنامه مقالات ۱۳۹۳

محل نشر	نویسنده / نویسندگان	مقاله	ردیف	
سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، شماره ۲۳	حبیبه سپهری	نگاهی به مضمون‌آفرینی و استعاره - پردازی (مکنیه) در سبک شاعرانه‌ی نقشه‌المصدر	۱	نشریه
زیبایی‌شناسی ادبی، شماره ۲۲	فریده سلامت نیا؛ سعید خیرخواه برزکی	نگاهی تازه به نثر شاعرانه نقشه‌المصدر	۲	
جستارهای زبانی، دوره پنجم، شماره ۲ (پیاپی ۱۸)	امید ذاکری کیش؛ اسحاق طغیانی؛ سیده‌مهدی نوریان	تحلیل ساختاری زبان غنایی (با تکیه بر نقشه‌المصدر)	۳	
نهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران	عبدالرضا شریفی	سبک‌شناسی نحوی نقشه‌المصدر بر اساس «زبان‌شناسی متن» و «زبان‌شناسی ساختار»	۱	همایش
نهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران	الهام بیضا؛ علی‌اکبر کمالی - نهاد	مروری تحلیلی-انتقادی بر نقشه‌المصدر و بازخوانی چند واژه از آن	۲	

۶.۲ سال ۱۳۹۴

به‌طور ناگهانی افزایش قابل ملاحظه‌ای در انتشار و ارائه مقالات در این سال به چشم می‌خورد. فراوانی مقالات منتشر شده در نشریات با همایش‌ها برابر است. از میان ۱۱ مقاله همایشی، ۵ مقاله مشخصاً در نهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ارائه شده است. از جمله چشم‌اندازهای تازه، کاربرد نظریه‌های هالیدی و حسن است و چشم‌اندازهای دیگری چون

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۵۷

گفتمان کاوی، توجه به مکتب پارناسیسم، نگاه و روش بینامتنی قابل اشاره است. توجه به عنصر عاطفه و بررسی سبک نثر نیز در کنار توجه به وجوه زیبایی‌شناختی متن نقشه‌المصدر، تکرار این موضوعات را در این سال نشان می‌دهد.

جدول ۶: کارنامه مقالات ۱۳۹۴

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
۱	عاطفه؛ نقش و جایگاه آن در نفثه‌المصدر	مهدی دهرامی؛ یوسف اصغری‌بایقوت	پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی، شماره ۲۲
۲	بررسی درون‌مایه‌های اخلاقی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی	وحید امیری یاسی‌کند؛ حکیمه صحابی	ادبیات فارسی، شماره ۳۰
۳	بررسی ظرفیت‌های فیلم‌نامه‌نویسی نفثه‌المصدر	محمدعلی خزانه‌دارلو؛ فخری رسولی‌گروی	مطالعات نقد ادبی، شماره ۳۹
۴	بررسی عناصر انسجام متن در نفثه-المصدر بر اساس نظریه هالیدی و حسن	احمد امیری خراسانی؛ حلیمه علی‌نژاد	متن‌پژوهی ادبی (زبان و ادب پارسی)، دوره ۱۹، شماره ۶۳
۵	تحلیل محتوای غنایی نفثه‌المصدر	امید ذاکری‌کیش	پژوهشنامه ادب غنایی، سال سیزدهم، شماره ۲۴
۶	تحلیل محتوای نفثه‌المصدر نسوی	محمد حکیم آذر	پژوهشنامه ادبیات تعلیمی، سال هفتم، شماره ۲۷
۷	رمانتیسیم و رگه‌های آن در «تاریخ جهانگشای جوینی»، «نفثه‌المصدر» و آثار بزرگ علوی	سید محمد استوارنامقی	رشد آموزش زبان و ادب فارسی، (پیاپی ۱۱۳)
۸	فراهنجارهای نفثه‌المصدر	سیدجمال‌الدین مرتضوی؛ عبدالله تقی‌پور	رشد آموزش زبان و ادب فارسی، پیاپی ۱۱۴
۹	نقد و تحلیل تشبیه در نفثه‌المصدر	محمدامیر مشهدی؛ حسین اتحادی؛ عبدالله واثق عباسی	پژوهشنامه نقد ادبی و بلاغت، سال چهارم شماره ۱
۱۰	نگاهی به تصویرپردازی در نفثه-المصدر	زهرا ریاحی زمین؛ صدیقه جمالی	متن‌شناسی ادب فارسی، سال هفتم، شماره ۳ (پیاپی ۲۷)
۱۱	تحلیل شناختی نفثه‌المصدر زیدری نسوی با تکیه بر سه مفهوم پر بسامد	لیلا حر؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	مطالعات زبانی بلاغی، پیاپی ۱۱

نشریه

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
	(دل، غم و روزگار)		
۱	تلمیح به داستان‌های اسلامی و ایرانی در نفته‌المصدر	سیدمحمد امیری؛ عباس ایزدی سعدی	اولین همایش ملی علوم انسانی اسلامی
۲	کاربست گفتمان‌کاوی در نفته‌المصدر زیدری نسوی	سمیه حاجتی؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۳	نگاهی بر نفته‌المصدر از منظر پارناسیسم	معصومه محمدنژاد	کنفرانس بین‌المللی ادبیات و پژوهش‌های تطبیقی در آن
۴	آواها و الفاها در نقشه‌المصدر (نمود آوایی اندیشه)	زهره حبیبی‌زاده؛ غفار برجساز	سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در مطالعات زبان
۵	اعتراض و جلوه‌های آن در نفته‌المصدر	زهره حبیبی‌زاده؛ غفار برجساز	کنفرانس ملی مطالعات هنر و پژوهش‌های علوم انسانی
۶	بررسی اقتباسات قرآنی «نفته-المصدر» زیدری بر محور تأثیرات بینامتنی	مهرداد نصرتی؛ محمدکاظم کهدویی	همایش پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی
۷	بررسی تطبیقی انواع بینامتنیت ژنت با نظریه‌ی بلاغت اسلامی در نفته-المصدر زیدری نسوی	مرجان کامیاب	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۸	بررسی جایگاه عنصر عاطفه در متون فنی تاریخی (از قرن شش تا پایان قرن هشت هجری)	علیرضا محمودی	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۹	بررسی مقایسه‌ای سبک نثر در قابوسنامه، تاریخ بیهقی، ترجمه کلبله و دمنه و نفته‌المصدر (با تأکید بر معانی آنها و اغراض نویسنده)	قاسم صحرائی؛ مجتبی عباس‌آبادی	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۱۰	بررسی و تحلیل ویژگی‌های سبکی در نفته‌المصدر (سطوح فکری، زبانی و ادبی)	رضا موسی‌آبادی	دومین کنگره بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی

همایش

محل نشر	نویسنده/ نویسندگان	مقاله	ردیف
دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران	فرزانه حاجی‌قاسمی؛ سمیه کاظمی نجف‌آبادی	تاثیر زبان عربی بر ساختار افعال مرکب فارسی در کتاب نفته‌المصدر	۱۱

۷.۲ سال ۱۳۹۵

در این سال، ۱۵ مقاله در نشریه و ۷ مقاله در همایش منتشر شده است. اینکه چه چیزی منجر به افزایش توجه به *نفته‌المصدر* در بخش نشریه نسبت به ارائه مقالات بخش همایش شده، قابل تأمل است. با ملاحظه نشریات، نشریه فنون ادبی نسبت به دیگر نشریات، توالی انتشار مقاله در حوزه *نفته‌المصدر* را طی شماره‌های ۱ تا ۴ داشته که در سال بعد متوقف می‌شود. در میان همایش‌ها نیز، یازدهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی، دو مقاله به خود اختصاص داده است. در این سال، نظریه موریس گرامون و کنش متقابل نمادین، چشم‌انداز تحلیل سلسله‌مراتبی و رویکرد روان‌شناسی در مقالات بخش نشریات مورد توجه قرار گرفته است. رویکرد موضوعات در این سال، متن‌محور، نویسنده‌محور و بافت‌محور است. همچنان موضوعات پیرامون زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی در پژوهش‌ها برجسته و در صدر است. عنصر عاطفه نیز کماکان مورد توجه است. مبحث فرم از این سال به بعد در مقالات مطرح می‌شود.

جدول ۷: کارنامه مقالات ۱۳۹۵

محل نشر	نویسنده/ نویسندگان	مقاله	ردیف
ماهنامه علوم انسانی اسلامی، دوره ۱، شماره ۱۴	شادی احمدی؛ سیداحمد پارسا	بررسی تأثیر القایی واج‌آرایی در نفته‌المصدر براساس نظریه موریس گرامون	۱
آینه میراث، دوره ۱۴، شماره ۵۸	جلیل نظری	تاملی در کتاب شرح نفته‌المصدر تالیف شاهرخ موسویان	۲
مطالعات ادبیات، عرفان و فلسفه، دوره دوم، شماره ۱	اکبر یحیوی	نقد و بررسی کتاب نفته‌المصدر زیدری نسوی	۳
متن‌شناسی ادب فارسی، سال هشتم، شماره ۲ (پیاپی ۳۰)	احمد امیری خراسانی؛ نازنین غفاری	تأثیرات روانی هجوم مغول بر جامعه قرن هفتم، با نگاهی به نفته‌المصدر	۴

۱۶۰ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۵	تحلیل جامعه‌شناختی نفثه‌المصدر براساس نظریه کنش متقابل نمادین	محمود رنجبر؛ محمدعلی خزانه‌دارلو؛ انوش مرادی	جامعه‌شناسی تاریخی، سال هشتم، شماره ۲
۶	جلوه‌های آیات قرآن در نفثه‌المصدر	اختیار بخشی؛ احمد نورمند؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	پژوهش‌های قرآنی در ادبیات، سال سوم، شماره ۱ (پیاپی ۵)
۷	روان‌شناسی شخصیت زیدری نسوی بر مبنای ابعاد درونگرایی و برونگرایی	نسرین کریم‌پور؛ محمدعلی خزانه دارلو	علوم ادبی، سال هشتم، شماره ۱۰
۸	سبک‌شناسی نفثه‌المصدر زیدری نسوی	فریدون طهماسبی؛ سولماز مظفری	فنون ادبی، سال هشتم، شماره ۱ (پیاپی ۱۴)
۹	قرینه‌پردازی در نفثه‌المصدر	علی اکبر سام‌خانینی؛ علیرضا باغبان	فنون ادبی، سال هشتم، شماره ۲ (پیاپی ۱۵)
۱۰	گزاره‌های انشایی در نفثه‌المصدر	محمدعلی خزانه‌دارلو؛ علیرضا قاسمی	فنون ادبی، سال هشتم، شماره ۳ (پیاپی ۱۶)
۱۱	مغلطه تأثیر عاطفی در بازنمایی تاریخ (نگرشی انتقادی بر تاریخ نگاری شهاب‌الدین نسوی در سیرت جلال‌الدین و نفثه‌المصدر)	حبیب‌الله عباسی؛ الهه عظیمی یانچشمه	متن‌پژوهی ادبی، شماره ۶۷
۱۲	نسخه‌شناسی تطبیقی نفثه‌المصدر زیدری نسوی براساس فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی	محمدعلی خزانه‌دارلو؛ بهرروز سلطانی	زبان فارسی و گویش - های ایرانی، سال اول، شماره ۲
۱۳	نقش موسیقی در گزینش واژگان نفثه‌المصدر	حبیب‌الله عباسی؛ حجت کجانی حصاری	زبان و ادبیات فارسی (دانشگاه خوارزمی)، سال ۲۴، شماره ۲۵ (پیاپی ۸۰)
۱۴	واکاوی ساختاری و زیباشناختی نفثه‌المصدر	فرشته محجوب	فنون ادبی، سال هشتم، شماره ۴ (پیاپی ۱۷)
۱۵	همپایگی ساخت‌های متن و آیات در نفثه‌المصدر و التوسل الی الترسل	علی عابدی؛ مجید سرمدی؛ حسین مسجدی؛ علی محمد گیتی‌فروز	پژوهش‌های ادبی - قرآنی، سال چهارم، شماره ۴ (پیاپی ۱۶)
۱	بررسی تطبیقی زیبایی‌شناسانه نفثه‌المصدر و تاریخ جهانگشا	الهام معینیان؛ عطا محمد رادمش	نخستین کنفرانس بین - المللی و دومین کنفرانس ملی هزاره سوم و علوم انسانی

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۲	بررسی توصیف؛ نقش و انواع آن در نفته‌المصدر	سیده محدثه میرجعفری؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	یازدهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۳	تأثیرپذیری راوندی در راحه‌الصدر و زیدری در نفته‌المصدر از رسایل خواجه عبدالله انصاری	موسی پیری	کنگره بین‌المللی زبان و ادبیات
۴	تحلیل واج آرایی در نفته‌المصدر زیدری نسوی	یوسف علی بیرانوند؛ یاسر لطفی	کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان‌شناسی
۵	جناس در نفته‌المصدر	معصومه محمدنژاد	دومین همایش بین- المللی شرق‌شناسی، مطالعات ایرانی و بیدل- پژوهی
۶	شگردهای بدیع تصویری در نفته‌المصدر	راضیه خوش‌ضمیر؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	یازدهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۷	فرمالیسم و جادوی مجاورت در نفته‌المصدر	محمدعلی خزانه‌دارلو؛ مجید ایران‌نژاد نجف- آبادی	همایش ملی ادبیات غنائی

۸.۲ سال ۱۳۹۶

۲۰ مقاله در همایش و ۶ مقاله در نشریه در این سال منتشر شده‌است. نشریه زیبایی‌شناسی ادبی بعد از انتشار دو مقاله در دو شماره، از این توالی دست کشیده است. رقابت میان همایش‌ها، جالب توجه است. تعداد ۱۲ مقاله به چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی و ۵ مقاله به دوازدهمین دوره گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی و دو مقاله به نهمین همایش ملی پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی اختصاص دارد. اینکه چرا و چگونه چهارمین همایش متن‌پژوهی در رقابت با دوازدهمین دوره انجمن ترویج زبان و ادب فارسی در صدر توجه قرار گرفته است، به موضوع ویژه آن یعنی نگاهی تازه به متون تاریخی در سال ۹۶ برمی‌گردد. توجه به نوستالژی که به رویکردی میان‌رشته‌ای بین ادبیات و روان‌شناسی در ارتباط با متن و مؤلف می‌انجامد در سه مقاله به چشم می‌خورد. روایت نیز در سه مقاله و عاطفه نیز در یک مقاله همچنان مورد بحث است. همچنین برای اولین بار، تحلیل بسامدی اشعار مطرح می‌شود.

۱۶۲ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱

زیبایی‌شناسی نیز همچنان در پژوهش‌ها برجسته است. بحث از فرم، در این سال نیز مورد توجه است.

جدول ۸: کارنامه مقالات ۱۳۹۶

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
۱	بررسی تطبیقی انواع بینامتنیت ژنت با نظریه بلاغت اسلامی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی	مرجان کامیاب؛ سمیه محمدی	زیبایی‌شناسی ادبی، شماره ۳۱
	بررسی شگردهای ادبی در نثر نفثه‌المصدر با تکیه بر مبانی ساختارگرایی	رقیه صدرایی	زیبایی‌شناسی ادبی، شماره ۳۲
	رویکردهای نوستالژیک در نفثه‌المصدر و مقایسه‌ی آن با تاریخ جهانگشا	نجلا ابراهیمی طلب	ادبیات فارسی (دانشگاه آزاد مشهد)، شماره ۵۵
	نوستالژی (غمیاد) در «نفثه‌المصدر»	عطا محمد رادمش؛ نوشین منصورپور	مطالعات زبان و ادبیات غنایی، (پیاپی ۲۵)
	تشبیه با تکیه بر پیوند شاعرانگی و فرم در نفثه‌المصدر	فیروز فاضلی؛ حسین یاسری	متن‌شناسی ادب فارسی، سال نهم، شماره ۱ (پیاپی ۳۳)
	بررسی انواع فعل به اعتبار ساختار در نفثه‌المصدر	یوسف عالی؛ مرضیه دهقانی فیروزآبادی	نامه فرهنگستان، سال شانزدهم، شماره ۱
۲	استعاره مفهومی روزگار در نفثه‌المصدر زیدری نسوی براساس نظریه زبان‌شناسی شناختی	مهدی ملک‌نابت؛ زهرا دهقان دهنوی	نهمین همایش ملی پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی
	اقتباسات و بهره‌وری‌های مؤلف سمط‌العلی از صاحب نفثه‌المصدر	محسن شفیعی - بافتی	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
	بررسی ارتباط بینامتنی نفثه‌المصدر با تاریخ یمینی و ترجمه تاریخ یمینی	فاطمه طالبی؛ سیده مریم روضاتیان	نهمین همایش ملی پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی
	بررسی اندیشه‌های سیاسی (عدالت و خردورزی) سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه در نفثه‌المصدر	رقیه صدرایی؛ زهرا قربانی‌پور	دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی
	بررسی تطبیقی دیباچه نفثه‌المصدر زیدری نسوی و تاریخ جهانگشای جوینی	احمد محمدی	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۶۳

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۶	بررسی جهان‌بینی نویسنده بر اساس مشبه‌به در تشبیهات نغته‌المصدور	جمال احمدی؛ فاطمه دانشور	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۷	بررسی کارکرد حذف در نغته‌المصدور	پدرام میرزایی؛ بشیر نیکدل کلاشمی	دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی
۸	تحلیل بسامدی شواهد شعری فارسی در نغته‌المصدور و بازیابی منابع برخی از این اشعار	محمدرضا بیرنگ؛ علی اصغر بشیری	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۹	تحلیل معنایی فعل «دادن» در نغته‌المصدور	خدابخش اسدالهی؛ نسترن پارسی نژاد	کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان شناسی
۱۰	تحول معنایی در سطح واژگان نغته‌المصدور	شیرین قنبری؛ الیاس نورایی	دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی
۱۱	تکنیک‌هایی روایی نغته‌المصدور	فرشته محجوب	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۱۲	حدیث نفس در نغته‌المصدور	حسین فقیهی؛ مهرناز عسگری	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۱۳	کاربردشناسی جملات پرسشی در نغته‌المصدور	مریم بختیاری	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۱۴	مبالغه و اغراق در نغته‌المصدور	معصومه محمدنژاد؛ فائزه جنیدی	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۱۵	مغول‌ستیزی زیدری نسوی در نغته‌المصدور	فراست پیروزی‌نژاد	دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی
۱۶	نغته‌المصدور از روایت تصویری مکتوب تا رمان روایی مدرن	محمد طرغه	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۱۷	نغته‌المصدور کتابی تاریخی یا ادبی جنبه‌های ادبیت در نغته‌المصدور	حجت‌اله امیدعلی	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی

محل نشر	نویسنده/ نویسندگان	مقاله	شماره
چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی	رقیه صدرایی؛ مریم قرایی	نگاهی روایت‌شناسانه به نکته‌المصدر بر اساس نظریه روایت ژرار ژنت	۱۸
دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی	جلال موسوی	نمودهای عاطفه در نکته‌المصدر	۱۹
چهارمین همایش متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی	بتول محبوبی‌زاده	نوستالژی در نکته‌المصدر زیدری نسوی	۲۰

۹.۲ سال ۱۳۹۷

در این سال، تعداد مقالات همایش و نشریه برابر می‌شود. در نشریات، نشریه نثرپژوهی و بهار ادب، دو مقاله به خود اختصاص می‌دهند. در همایش‌ها، برخلاف سال‌های قبل که انجمن ترویج مقالات زیادی به خود اختصاص می‌داد، در این دوره از همایش تنها یک مقاله به آن اختصاص دارد. بیشترین تعداد (۳ مقاله) مربوط به نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی است. کاربست رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی و منطق گفتگویی/ مکالمه باختین از جمله چشم‌اندازهای تازه در مقالات است. شایان ذکر است که توجه به خواننده تنها در یک مقاله به عنوان تنها پژوهش خواننده‌محور مطرح می‌شود. نگاه به نکته‌المصدر به عنوان مرثیه نیز نگاهی تازه به شمار می‌رود. در این سال هم توجه به زبان‌شناسی و زیبایی‌شناسی در صدر است و رویکرد متن‌محوری غلبه دارد. بحث از فرم، در این سال نیز همچون سال‌های پیش در مقالات دیده می‌شود.

جدول ۹: کارنامه مقالات ۱۳۹۷

محل نشر	نویسنده/ نویسندگان	مقاله	شماره
سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، شماره ۴۲	احمد رضی؛ محمد اصغرزاده؛ علی تسلیمی	بررسی ظرفیتهای انیمیشنسازی از متون کهن ادبی با تکیه بر نکته‌المصدر، یکی از ویژگیهای جدید سبکی این متون	۱
مطالعات زبانی بلاغی، شماره ۱۷	عبدالله واثق عباسی؛ عباس نیکبخت؛ حسین اتحادی	بررسی و تحلیل تشخیص در نکته‌المصدر	۲

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۶۵

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۳	روشهای تلفیق عبارتها و اشعار عربی با متن فارسی در تاریخ جهانگشا و نغته‌المصدر	مهسا رضایی	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، شماره ۲۲
۴	بررسی چند ابهام و خطا در شرح یزدگردی بر نغته‌المصدر	سیدشاهرخ موسویان	نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان سابق)، دوره ۲۱، شماره ۴۴
۵	بررسی زبان‌شناختی نغته‌المصدر اثر شهاب‌الدین محمد زیدری با رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی	سهیلا صادقی؛ علی پدرام میرزایی	زبان‌شناسی اجتماعی، سال دوم، شماره ۳ (پیاپی ۵)
۶	بررسی نقش شگردهای کنایه‌محور در تصویرسازی براعت‌استهلال‌های نغته‌المصدر	حسین حسن‌پور آلاشتی؛ مصطفی میرداررضایی؛ راحیل محمدی ده‌عباسانی	مطالعات زبانی بلاغی، پیاپی ۱۷
۷	تبیین الگوی کاربرد صناعات بدیعی و بیانی در نغته‌المصدر	حسین شامیان؛ سمانه جعفری	زبان و ادب فارسی، سال ۷۱، شماره ۲۳۸
۸	«حسرت بر گذشته» از بن‌مایه‌های اصلی ادب پایداری در نغته‌المصدر	زهرا حبیبی‌زاده؛ غفار برجساز	ادبیات دفاع مقدس، پیاپی ۲
۹	شیوه‌های اقناع خواننده در «نغته‌المصدر»	نسرین فقیه ملک‌مرزبان؛ زهرا صابری تیریزی	پژوهش زبان و ادبیات فارسی، شماره ۵۰
۱۰	نقدی بر شرح چند جمله در نغته‌المصدر	منصور نیک پناه	نثرپژوهی ادب فارسی، سال بیست‌ویکم شماره ۴۳
۱	بررسی تطبیقی شیوه‌های کاربرد آیات در رشحات‌الغیبیه فی تحقیق طریق الصوفیه، نغته‌المصدر، مرصاد العباد و کشف‌المحجوب	الهام علی جولای	کنفرانس بین‌المللی مطالعات زبان، ادبیات و فرهنگ
۲	بررسی سبک نثر شاعرانه نغته‌المصدر	احمد نور وحیدی	اولین کنفرانس ملی تحقیقات بنیادین در مطالعات زبان و ادبیات
۳	بررسی نغته‌المصدر بر اساس نظریه‌ی منطق مکالمه‌ی باختین	الهه ملک محمدی؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی
۴	بررسی و تحلیل رابطه فرم و محتوا در نغته‌المصدر	فاطمه شکردهست	نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۵	بلاغت در تشبیهات نفثه‌المصدر	فاطمه موسوی‌ثابت	اولین همایش بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی
۶	سبک هجو زیدری نسوی در نفثه‌المصدر	محمدعلی خزانه‌دارلو؛ راضیه فانی	دومین همایش بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی
۷	لحن و جایگاه و نقش آن در نفثه‌المصدر	سمیه قاسمی‌پور؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	پنجمین همایش متن‌پژوهی ادبی نگاه‌ی تازه به سبک‌شناسی، بلاغت، نقد ادبی
۸	مختصات زبانی سبک خراسانی در نفثه‌المصدر	عالیه وصال شریفلو	اولین کنفرانس ملی تحقیقات بنیادین در مطالعات زبان و ادبیات
۹	مرثیه جلال‌الدین در نفثه‌المصدر	محمدعلی خزانه‌دارلو؛ خدیجه پرسش	نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی
۱۰	نگاهی نو به متنی کهن؛ بازخوانی نفثه‌المصدر با رویکردی نوین	زهرا پیرصوفی‌املشی؛ زهرا ریاحی‌زمین	سیزدهمین گردهمایی بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی

۱۰.۲ سال ۱۳۹۸

تعداد مقالات همایش در این سال به یک مقاله کاهش می‌یابد و خبری از انتشار مقاله در گردهمایی انجمن ترویج نیست. ۱۰ مقاله در نشریات منتشر می‌شود. ۳ مقاله در شماره ۴۵ و ۴۶ نشریه نثرپژوهی انتشار می‌یابد و مابقی مقالات در نشریات دیگر، به چشم می‌خورند. موضوع تصویر دیگری و جریان ایماژیسم، رویکرد پدیدارشناسی، نشانه‌شناسی فرهنگی، نظریه سوگ و تاریخ‌گرایی نو از جمله چشم‌اندازهای جدید در این زمینه است. شایان اهمیت است که در این سال توجه به محتوا و معنا، به اندازه توجه به زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی است و ترکیبی از رویکردها یعنی متن‌محوری، مؤلف‌محوری و خواننده‌محوری در این سال به چشم می‌خورد. موضوع فرم از سال ۹۵ همچنان در بحث‌ها جریان دارد. موضوع مرثیه مجدد مورد توجه واقع می‌شود.

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۶۷

جدول ۱۰: کارنامه مقالات ۱۳۹۸

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۱	ایماژیسم و تصویر بیگانه در نفته‌المصدر	داودرضا کاظمی؛ مختار ابراهیمی	پژوهشنامه مکتب‌های ادبی، سال ۳، شماره ۶
۲	تحلیلی فرمالیستی از نفته‌المصدر	فروغ جلیلی	ادبیات فارسی، شماره ۴۳
۳	تأملی بر «درد دل»؛ تحریر نوین نفته‌المصدر» تألیف دکتر منصور ثروت	مهدی رمضانی؛ غلامرضا مستعلی پارسا	تاریخ ادبیات، شماره ۸۴
۴	تحلیل ابعاد ادبی و تاریخی نفته‌المصدر نسوی با رویکرد پدیدارشناسانه	عبدالله طلوعی آذر؛ زهرا نوری	متن‌پژوهی ادبی، شماره ۸۲
۵	تحلیل نفته‌المصدر از منظر نشانه‌شناسی فرهنگی	مهدی خدادادیان؛ خدابخش اسداللهی	نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان سابق)، دوره ۲۲، شماره ۴۵
۶	خوانش تحلیلی نفته-المصدر بر مبنای تاریخ-گرایی نو	محمود رنجبر	متن‌شناسی ادب فارسی، سال یازدهم، شماره ۴ (پیاپی ۴۴)
۷	کارکرد جملات معترضه عربی در نفته‌المصدر	سیداحمد پارسا؛ خدیجه محمدی	نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان سابق)، دوره ۲۲، شماره ۴۶
۸	مرثیه زیدری نسوی درباری یا شخصی	سکینه مرادی؛ زهرا ریاحی‌زمین	نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان سابق)، دوره ۲۲، شماره ۴۶
۹	نگاهی مجمل با دیدی ساختارگرایانه بر نفته‌المصدر زیدری	ابوالفضل غنی‌زاده	قند پارسی، سال دوم، شماره ۴
۱۰	واکاوی نمودهای مبارزه و پایداری در نفته‌المصدر	عنایت‌الله شریف‌پور؛ محمدصادق بصیری؛ طاهره افتخاری	ادبیات پایداری، (پیاپی ۲۱)
۱	مقتضای حال در نفته‌المصدر	صدیقه درستی؛ مجتبی صفرعلیزاده	پنجمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه زبان و ادبیات ایران (با رویکرد فرهنگ مشارکتی)

نشریه

همایش

۱۱.۲ سال ۱۳۹۹

در این سال برخلاف سال قبل، تعداد مقالات همایشی به ۵ مقاله افزایش می‌یابد. تعداد مقالات نشریه نسبت به سال قبل، به سه مقاله کاهش می‌یابد. در مجموع تعداد مقالات سال پیش رو، نسبت به سال قبل، سیر نزولی داشته است. موضوعات جدید نیز کاهش یافته است و نظریه

۱۶۸ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱

توصیف‌شناسی، سوررئالیسم و اصول همکاری گرایس، چشم‌اندازهای تازه این سال هستند. در میان همایش‌ها، یک مقاله در پانزدهمین دوره گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی، به چشم می‌خورد. توجه به آیات و احادیث موجود در *نقشه‌المصدر* و نقد تطبیقی این کتاب با دیگر کتب، کماکان در موضوعات دیده می‌شود.

جدول ۱۱: کارنامه مقالات ۱۳۹۹

محل نشر	نویسنده/ نویسندگان	مقاله	شماره
نقد و نظریه ادبی، سال پنجم، شماره ۲ (پیاپی ۱۰)	احمد احمدی شیختر	توصیف و انواع آن بر پایه نظریه توصیف‌شناسی با تکیه بر <i>نقشه‌المصدر</i> شهاب‌الدین محمد خرندزی زیدری نسوی	۱
سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، شماره ۵۳	محمدرضا صالحی مازندرانی؛ مختار ابراهیمی؛ محمد شهریاری	بررسی و تصحیح چند لغزش در <i>نقشه‌المصدر</i> بر اساس سبک نویسنده	۲
ادب فارسی، دوره ۱۰، شماره ۲ (پیاپی ۲۶)	حسین قربان‌پور آرانی؛ حمزه محمدی ده چشمه	شگردهای اقتباس و اثرپذیری از آیات و احادیث در <i>نقشه‌المصدر</i>	۳
چهارمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات زبان و ادبیات ملل	سارا فیض‌الهی	نقد سوررئالیسم در کتاب <i>نقشه‌المصدر</i>	۱
پنجمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات زبان، ادبیات، فرهنگ و تاریخ	نعمت منصوری؛ ندا زحمتکش؛ نگار مرادبی	مجاز در <i>نقشه‌المصدر</i>	۲
چهارمین همایش بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی	میترا قاطع	اسهاب و اطاب در دو نثر روایی <i>نقشه‌المصدر</i> و دره نادره	۳
چهارمین کنفرانس بین‌المللی زبان، ادبیات، تاریخ و تمدن	سیمین موحد	آرایه تشخیص در <i>نقشه‌المصدر</i> نسوی	۴
پانزدهمین گردهمایی بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران	سمیه قربان‌پور دلیوند؛ محمدعلی خزانه‌دارلو	واکاوی کارکردهای بلاغی و منظورشناختی حاصل از نقض اصول همکاری گرایس در <i>نقشه‌المصدر</i>	۵

۳. آسیب‌شناسی مقالات

۱.۳. عناوین کلی، مبهم، نارسا یا مشابه

عناوین مقالات نفثه‌المصدر پژوهی بدین قرار است: بدون آغازگر (۵۰ مقاله)، با کلمه «بررسی» (۳۰ مقاله)، با کلمه «تحلیل» (۱۷ مقاله)، با کلمه «نقد» (۵ مقاله)، با عبارت‌هایی نظیر «تأثیر»؛ «واکاوی»؛ «سبک / سبک‌شناسی»؛ «نمود» (هر کدام ۳ مقاله)، با عبارت‌های «کارکرد / کاربردشناسی»؛ «مروری...»؛ «رویکردی...»؛ «تأمل» (هر کدام ۲ مقاله) و با عبارت‌های «جلوه»؛ «کاربست»؛ «تبیین»؛ «آشنایی با»؛ «درآمدی بر»؛ «در باب»؛ «نقش» (هر کدام ۱ مقاله). استفاده از این عبارات در عنوان مقاله علمی-پژوهشی، زائد و آسیب (بنگرید به؛ باوان‌پوری، ۱۳۹۹) محسوب می‌شود. در حوزه نفثه‌المصدر پژوهی برعکس است؛ این عبارات، به شماری از پژوهش‌ها یاری رسانده است تا از کلی و مبهم و تکراری بودن خارج گردند.

به‌عنوان مثال، مقاله «ایماژیسم و تصویر بیگانه در نفثه‌المصدر» (کاظمی و ابراهیمی، ۱۳۹۸) که عنوانی بدون آغازگر دارد، مخاطب را دچار این ابهام می‌سازد که منظور دقیق از «بیگانه» چیست و به‌دلیل مفرد ذکر شدن کلمه بیگانه، بعد از تصویر بیگانه، بحث تصویرشناسی رهیافت ادبیات تطبیقی به‌ذهن مخاطب متبادر می‌شود که با تصویری بیگانه مواجه است یا بیگانه‌ای که تصویر می‌شود؛ لذا بهتر بود عنوان مقاله با آغازگرهایی چون «تحلیل / خوانش ایماژیستی از تصویر بیگانگان در نفثه‌المصدر» یا بدون آغازگر به‌صورت دقیق تحت عنوان «تصویر بیگانگان در نفثه‌المصدر از منظر ایماژیستی» انتخاب می‌شد. مقاله «بلاغت در تشبیهات نفثه‌المصدر» خواننده را دچار ابهام می‌سازد که با بررسی تشبیهات کتاب نفثه‌المصدر از منظر بلاغت - آن-طور که رایج است - مواجه است یا در تشبیهات این کتاب بلاغت ویژه‌ای مطرح است که محقق قصد دارد این ایده را کشف نماید و نشان دهد. با توجه به اینکه مقاله مذکور، از نوع همایشی و کوتاه است، با انتخاب چنین عنوان کلی و مختصری پژوهش از دقت و شفافیتی که متوجه هدف و یا موضوع پژوهش باشد، دور می‌ماند.

اگرچه عنوان مقاله باید محدود، محصور، جدید، مفید، مختصر، واضح و جذاب باشد (باوان‌پوری، ۱۳۹۹: ۲۹۱ و ۲۹۲)، نباید به واسطه این معیارها به انتخاب عنوان لطمه وارد کرد. اینکه عباراتی نظیر «نگاهی به»، «پژوهشی در زمینه» و... (رضی، ۱۳۹۴: ۶۰) مناسب نیستند، می‌تواند نسبی باشد و در برخی مقالات انتخاب آن‌ها از عدم انتخابشان بهتر باشد؛ دو مقاله «بررسی و تحلیل تشخیص در نفثه‌المصدر» و «آرایه تشخیص در نفثه‌المصدر نسوی» هر دو عنوانی کلی دارند و یکی با آغازگر و دیگری بدون آغازگر است ولی همچنان دقیق و جزئی و

شفاف نیستند؛ در مقاله اول تشخیص از منظر علم بیان و بدیع مورد تحلیل واقع شده، درحالی که در مقاله دوم بیشتر به ذکر نمونه‌ها پرداخت شده است. مقاله دوم بیشتر از نوع آموزشی و تحلیل کمی یا بسامدگیری از نوع سبک‌شناسی آماری است. لذا محقق پژوهش اول برای اینکه از خلط مقاله خود با دیگر مقالات اجتناب ورزد، بهتر است عنوان دقیق‌تری برگزیند و محقق مقاله دوم نیز بهتر است با عباراتی چون توصیف کمی آرایه تشخیص و مصادیق آن، عنوان خود را دقیق و مشخص‌تر نماید. همچنین برای مقاله «مرثیه زیدری نسوی درباری یا شخصی» نیز بهتر بود عنوان دقیق‌تری انتخاب شود؛ به‌طور مثال به نظریه سوگ که مبنای نظری پژوهش است در عنوان اشاره می‌شد.

شایسته است که در صورت انتخاب عبارات توضیحی، عنوان مقالات با عباراتی هرچه دقیق‌تر و شفاف‌تر و فشرده‌تر ادا و انتخاب شوند. البته این مورد در خصوص عناوین بدون عبارات توضیحی-توصیفی نیز اهمیت دارد. وقتی محقق دست به انتخاب عبارات توضیحی در آغاز یا پایان عنوان می‌زند، بهتر است این عبارات ابتدایی یا انتهایی را دقیق و درست و شفاف انتخاب کند. از طرفی در برخی عناوین، اختصار آسیب می‌زند و آن‌ها را به ورطه تکرار و کلی‌نگری/ کلی‌گویی می‌اندازد، از طرفی استفاده از عبارات ابتدایی و انتهایی توضیحی و معرف در صورت تکراری و غیردقیق بودن، به جزئیاتی که لازم است اشاره نمی‌کند و مجدداً عنوان در ورطه کلی و مختصر و مبهم و تکراری بودن گرفتار می‌آید.

۲.۳ پراکندگی، بی‌دقتی، نارسایی، عدم انسجام در برخی بخش‌های مقاله

صلاح نویسنده در آن است که نوشته خود را بیش از یک بار، با فاصله‌گیری از آن، به‌عنوان خواننده بخواند (نجفی، ۱۳۷۴: ۸۸) تا سستی‌ها، نقص‌ها، پراکندگی‌ها و آشفتگی‌ها را ترمیم کند. لذا لازم است که انسجام و نظام مطالب و رسایی در متن در خوانش پایانی پژوهش پیش از ارسال یا انتشار تدقیق گردد.

در مقاله ابراهیمی‌طلب (۱۳۹۶)، در برخی بخش‌ها ضعف نوشتاری وجود دارد؛ تیرهای اصلی و فرعی در برخی بخش‌ها برجسته نیستند و در باقی بخش‌ها برجسته شده‌اند. در اندکی از بخش‌ها پاراگراف به‌صورت ناقص آغاز می‌شود و در متن نیز اغلاطی وجود دارد که از ویرایش و بازبینی بی‌نیاز نیست:

سبک‌شناختی پیدا می‌کند. این اصطلاح از آسیب‌شناسی روانی «psychopathology» وارد ادبیات شده است و نقد روانکاوی، بررسی این مفهوم را در آثار ادبی بر عهده از جمله کتب تاریخی دیگر که مقارن با کتاب *نقشه‌المصدر* تألیف شده، تاریخ جهانگشای علامک جوینی است (صص ۱۳۳ و ۱۳۴).

در قسمت تحلیل، ذیل برخی تیترها فقط نمونه‌ها و شاهد مثال‌ها ذکر شده و توضیح و تحلیلی بابت آن ارائه نشده است (برای آگاهی از نمونه تیترها بنگرید به؛ در توصیف روزگار غدار، در وصف قلم، در وصف جنگجویان جنگ‌گریز، در سوگ سلطان جلال‌الدین، جملات خبری در معنای یأس و حسرت، جملات پرسشی در اغراض نومیدی، حسرت و آرزو و پند). این مقاله درصدد مقایسه دو کتاب بوده که از میان شاهد مثال‌ها، ۴۲ مورد از *نقشه‌المصدر* و تنها ۱۴ مورد از *تاریخ جهانگشا* است. این نمونه‌ها در بخش‌های اندکی با هم مقایسه شده‌اند و از صفحه ۲۳ تا صفحه ۳۲ دیگر خبری از کتاب *تاریخ جهانگشا* نیست. تنها در بخش‌های ابتدایی تحلیل (ص ۸-۲۳) نمونه‌هایی از *تاریخ جهانگشا* آورده می‌شود و بعد از آن به صورت غیرمقایسه‌ای، تنها *نقشه‌المصدر* در مرکز توضیح قرار دارد. در بخش نتیجه‌گیری، مجدداً توضیحی در مورد هر کدام ذکر می‌گردد و *تاریخ جهانگشای* فراموش شده، یادآوری می‌شود.

در مقاله مهربان (۱۳۹۰) پیشینه محذوف است و حتی در بطن مطالب مقدمه نیز گنجانده نشده و جمله‌ای هم مبنی بر تازگی یا خلاً پژوهش در این زمینه مطرح نگشته است که این برخلاف ساختار مقاله علمی-پژوهشی است. آسیب دیگر، توصیف مثال‌ها و تکیه بر وجهه آموزشی به جای تحلیل است. در ابتدای مباحث مطرح شده بعد از مقدمه، سخن از «تکرار» و در ذیل آن «سجع» به میان می‌آید. مبنای نظری دقیقی طرح‌اندازی نمی‌شود. سپس نمونه‌هایی از کتاب *تاریخ جهانگشا* و *مرزبان‌نامه* با تیتروهای برجسته ملاحظه می‌شود که محقق درصدد اثبات بیشتر بودن سجع در *نقشه‌المصدر* نسبت به دو کتاب مذکور است. هدف و ضرورت این مقایسه با تیتروهای برجسته در مقاله دقیقاً توجیه نشده است؛ در مقاله حاضر نه بسامد لازم در این خصوص گرفته شده که ادعای برجسته‌تر بودن تکرار در *نقشه‌المصدر* نسبت به *تاریخ جهانگشا* و *مرزبان‌نامه* قابل مشاهده و پذیرش باشد و نه شواهد و نمونه‌ها به حد کافی برای چنین ادعایی ارائه شده‌اند. در مقابل، آغاز بررسی *نقشه‌المصدر* بدون اینکه تیتروهای هم‌چون تیتروهای پیش‌گفته داشته باشد، به نظر قابل ایراد است. دیگر آسیب موجود در این مقاله، تعداد منابع مورد استناد در ساختار یک مقاله علمی-پژوهشی است؛ ۵ منبع برای یک مقاله علمی-پژوهشی درج گردیده است. با کنار گذاشتن ۳ کتاب *نقشه‌المصدر*، *تاریخ جهانگشا* و

مرزبان‌نامه که نمونه‌ها از آن‌ها استخراج شده، در مقاله به ۲ منبع یعنی فنون بلاغت و صناعات ادبی همایی و سبک‌شناسی بهار استناد شده است. اگر محقق به تبیین مبانی نظری و تحلیل به جای توصیف می‌پرداخت، به مراجع بیشتری نیاز پیدا می‌کرد و ضرورت مراجعه به آن‌ها برجسته می‌شد.

همچنین در مقاله صدرایی و قرایی (۱۳۹۶)، در بخش پیشینه می‌توان کپی-پیست شدن متن را از سایت ویکی‌پدیا ملاحظه کرد؛ در بخشی از چکیده نیز این خطا موجود است. در نتیجه می‌توان به خطاهایی چون شتاب‌زدگی در نوشتن بخش پیشینه یا کل مقاله، غفلت از سابقه پژوهش، حذف یا طرد پژوهش‌های موجود جهت پوشاندن ضعف تکراری بودن موضوع، سطحی‌نگری و سطحی‌نگاری، و... اشاره کرد.

علی‌رغم وجود بخش مجزا تحت عنوان پیشینه و روش پژوهش در مقاله موسوی (۱۳۹۶)، به پیشینه‌ای اشاره نمی‌شود اما با تصریح این نکته که «همان‌طور که گفته شد در بررسی متون فنی، توجه به صنایع و آرایه‌هایی که متن را از صورت مرسل به حالت فنی کشانده‌اند، رویکرد غالب بوده است. بر همین اساس عمده پژوهش‌های صورت گرفته درباره زیدری نیز ناظر به کیفیت فنی و صنایع ادبی آن است (ر.ک. صادقی (۱۳۸۷)، فاضل (۱۳۸۸) و طحان (۱۳۸۷))» (موسوی، ۱۳۹۶: ۱۰۲۱۴)، تنها به ذکر نام سه محقق در پراکنش اکتفا می‌شود. خواننده تصور می‌کند نکته پیش‌گفته ارجاعی درون متنی به قولی از محققان است، در صورتی که اشاره به نمونه پژوهش‌هایی است که در زمینه صنایع ادبی صورت پذیرفته‌اند.

با بررسی مقاله کامیاب و محمدی (۱۳۹۶) تحت عنوان «بررسی تطبیقی انواع بینامتنیت ژنت با نظریه بلاغت اسلامی در نفثه‌المصدر زیدری‌نسوی» می‌توان این عنوان را عیناً در سال ۹۴ در بخش همایش‌ها به اهتمام کامیاب ملاحظه کرد. محقق مقاله اخیر را بازخوانی و در بخش‌هایی تغییر حاصل کرده و در نشریه منتشر نموده است. این به شیوه‌نامه نشریه برمی‌گردد که لازم بوده است در پیشینه به این موضوع اشاره گردد، یا خیر.

۳.۳ ضعف و نقص در پیشینه‌پژوهی و پیشینه‌نگاری

در پژوهش علمی، «بررسی پیشینه‌ی بحث در واقع یک مرور محققانه است و تا آنجا باید پیش رود که پیش‌زمینه‌ی تاریخی مسئله را روشن کند و جایگاه تحقیق شما در میان پژوهش‌های انجام شده مشخص شود» (فتوحی، ۱۳۹۶: ۱۳۶). لذا باید ارتباط پژوهشی که قرار است انجام

شود، با دیگر پژوهش‌های نزدیک، واکاوی و جنبه‌های پنهان مانده یا پاسخ داده نشده شکافته شود تا بدین وسیله نوآوری و تازگی کار نیز مشهود گردد.

یکی از آسیب‌های جدی در زمینه نفثه‌المصدر پژوهی مربوط به بخش پیشینه است که منجر به آسیب‌هایی در جست‌وجوی دقیق منابع و استناد به آن‌ها و تکرار موضوعات و یافته‌ها شده است. گزارش نکردن پیشینه تحقیق یا گزارش ناقص آن به حساب ناتوانی یا پنهان‌کاری پژوهشگر گذاشته می‌شود، لذا حتی اگر پژوهشی درباره موضوع تحقیق منتشر نشده، بهتر است پژوهش‌هایی که مرتبط و مشابه آن یا نزدیک به موضوع تحقیق هستند گزارش شوند (رضی، ۱۳۹۴: ۶۴). البته دلایلی چون بی‌دقتی، شتاب‌زدگی در تدوین و آماده‌سازی مقاله، آشفتگی مطالب، نبود مرجع قابل استناد نیز در این ضعف دخیل هستند. ذکر این نکته اهمیت دارد که در شماری از پژوهش‌ها که پیشینه دچار آسیب و ایراد شده، اهمیت و ضرورت پژوهش نیز اشاره نشده یا توجیه و تبیین نگشته است.

با بررسی مقالات، کاستی‌های ذیل آسیب‌شناسی پیشینه به چند دسته تقسیم می‌شوند:

الف) فقدان پیشینه در بخش مجزا و یا ذیل مطالب مقدمه یا دیگر بخش‌ها (بنگرید به؛ محجوب، ۱۳۹۵؛ رادمنش و منصورپور، ۱۳۹۶؛ قدیری‌یگانه، ۱۳۸۹؛ میکائیلی و گودرزی، ۱۳۹۱؛ محمدیان، ۱۳۹۲؛ مهربان، ۱۳۹۰؛ سپهری، ۱۳۹۳؛ صدرایی، ۱۳۹۶؛ کریمی موعاری و قنبری‌فشی، ۱۳۹۱؛ صادقی، ۱۳۸۷؛ گل‌افشانی و هنری، ۱۳۹۱؛ فاضل، ۱۳۸۸؛ طحان، ۱۳۸۷؛ حجت، ۱۳۸۹).

ب) جاگذاشتن یا عدم ذکر شماری از سوابق نزدیک و مرتبط با پژوهش (بنگرید به؛ شریف‌پور و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلی، ۱۳۹۸). در پژوهش مرادی و ریاحی‌زمین (۱۳۹۸) تحت عنوان «مرثیه زیدری نسوی درباری یا شخصی» در بخش پیشینه اشاره‌ای به مقاله «مرثیه جلال‌الدین در نفثه‌المصدر» (خزانه‌دارلو و پرستش، ۱۳۹۷) نشده است. البته بررسی نفثه‌المصدر از چشم‌انداز نظریه سوگ مسبوق به سابقه نیست، اما اشاره به پژوهش پیشین که درخصوص مرثیه است اهمیت دارد. در مقاله «توصیف و انواع آن بر پایه نظریه توصیف‌شناسی با تکیه بر نفثه‌المصدر شهاب‌الدین محمد خرنذزی زیدری‌نسوی» (احمدی شیخ‌لر، ۱۳۹۹) به مقاله گل‌افشانی و هنری (۱۳۹۱) اشاره‌ای نشده است اما از نگاه انتقادی در پیشینه برخوردار است.

پ) ذکر فهرست‌وار شماری از سوابق بدون توضیح (بنگرید به؛ حکیم‌آذر، ۱۳۹۴؛ عالی و دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۶؛ فقیه ملک‌مرزبان و صابری تبریزی، ۱۳۹۷؛ حبیبی‌زاده و برجساز، ۱۳۹۷).

ج) ذکر جملات مختصر در تأکید تازگی تحقیق یا فقدان پژوهش بدون اشاره به هیچ سابقه نقشه‌المصدر پژوهی (بنگرید به؛ سرمدی و عابدی، ۱۳۹۲؛ طلوعی‌آذر و نوری، ۱۳۹۸؛ محمودی، ۱۳۹۴).

د) توصیف سوابق مربوط به مطالعه دیگر کتب یا نمونه‌ها در یک زمینه بدون اشاره به پژوهشی در مورد نقشه‌المصدر (بنگرید به؛ پارسا و محمدی، ۱۳۹۸؛ صادقی و میرزایی، ۱۳۹۷؛ عابدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ رضایی، ۱۳۹۷؛ امیری خراسانی و علی‌نژاد، ۱۳۹۴؛ خدادادیان و اسداللهی، ۱۳۹۸؛ ابراهیمی‌طلب، ۱۳۹۶؛ امیری خراسانی و غفاری، ۱۳۹۵).

ه) مشابه‌نویسی: در بخش پیشینه مقاله ذاکری کیش (۱۳۹۴: ۱۰۱) می‌توان مطالب مشابهی را دید که در پیشینه مقاله ذاکری کیش و همکاران (۱۳۹۳: ۱۱۳) مندرج بوده است (بنگرید به؛ بهار، یان ریپکا، صفا، زرین‌کوب، رزمجو، شمیسا). علاوه بر آن، محقق مذکور، به مقاله خود به‌عنوان پیشینه اشاره‌ای نمی‌کند.

کاستی‌های فوق ممکن است ناشی از کم‌دقتی، شتاب‌زدگی یا تازه‌نگاری پژوهش در پیشینه‌پژوهی و پیشینه‌نگاری باشد. نکته قابل اهمیت دیگر این است که پیشینه‌نگاری‌ها اکثراً، غیرانتقادی هستند. مسلم است که در صورت مطالعه ناقص یا نادیده گرفتن تلاش‌های پیشینیان، کاستی‌های مذکور به تازگی مسئله که در مقایسه با یافته‌های سایرین و سوابق موجود سنجیده می‌شود (رضی، ۱۳۹۱: ۱۵) آسیب می‌رساند.

۴.۳ مبنای نظری ضعیف و ناقص یا فقدان چارچوب نظری

از جمله آسیب‌هایی که در کاربست نظریه‌های ادبی در تحقیقات معاصر برشمرده‌اند می‌توان به نداشتن شناخت دقیق و درست از نظریه‌ها و مبانی آن‌ها، بی‌توجهی به بسترهایی که این نظریه‌ها در آن‌ها بالیده‌اند، نادیده گرفتن واقعیت‌ها، انتخاب نادرست نظریه‌ها، ناتوانی در ترکیب نظریه‌ها (امن‌خانی و علی‌مددی، ۱۳۹۱) اشاره کرد. این آسیب‌ها در حوزه نقشه‌المصدر پژوهی خیلی برجسته نیست؛ زیرا در این حوزه، به نظریه‌های کمی توجه شده و رویکرد سنتی غالب است؛ یکی از علل تکرار در پژوهش‌ها در خصوص موضوع، تحلیل، یافته‌ها و نتیجه‌گیری،

بی‌توجهی به نظریه‌ها و نقدها و مبانی نظری برخاسته از آن‌هاست. غایت مقاله علمی-پژوهشی، نتایج نو به همراه چشم‌انداز نو است؛ اذعان به یافته‌های تازه از جنس شاهدمثال‌ها یا افزودن توضیحاتی جدید بر شاهدمثال‌های قبلی در قالب یک کتاب آموزشی نیز قابل انتشار است. لذا رعایت ساختار علمی-پژوهشی در مقالات ضروری است. نظریه‌ها می‌توانند سطوح پنهان متن را که از چشم دور مانده روشن سازند یا زاویه‌ای جدید را در متن کشف کنند؛ کاربست نظریه‌ها و نقدها، چارچوب مشخصی به ساختار مقاله می‌دهد و به پژوهشگر در عدم تخطی آن یاری می‌رساند تا گرفتار سلیقه، علاقه، تعصب، خودمرکزینی و... نشود و تفهیم مطلب را درست و دقیق رقم بزند. بنابراین یکی از آسیب‌های حوزه نقشه‌المصدر پژوهی، مقاومت در برابر نظریه‌ها، طرد آن‌ها و بی‌توجهی به آن‌هاست، علی‌رغم کاربرد و جنبه کاربردی که می‌توانند در مقالات داشته باشند. این امر موجب شده چارچوب نظری، متشکل از تعاریف و گردآوری آرای بزرگان و... گردد و مقدمات توضیح نمونه‌های معرفی‌شده در تحلیل محسوب شوند و رویکرد آموزش‌محوری غالب گردد.

محوریت و غلبه متن نیز عاملی تصادفی یا محصول انتخاب محقق پس از آغاز پژوهش نیست؛ بلکه به مرحله‌گزینش متن بازمی‌گردد. یعنی آگاهی روش‌شناختی محقق از جایگاه متن موجب می‌شود گزینش متن، رویدادی هم‌زمان با شکل‌گیری مسائل تحقیق باشد و در برخورد با نظریه به‌طور کامل تسلیم مسیرهای تعیین‌شده آن نشود (محمدی کله‌سر، ۱۳۹۲: ۵۱). در نتیجه، آسیب نظریه‌زدگی نیز کاهش می‌یابد. در این میان این نکته را نباید از یاد برد که نظریه‌محوری، در صورتی که به تن‌پوشی برای متن مبدل شود یا متن را به ماده خامی برای کاربست مطلق و صرف نظریه و نمایش آن مبدل گرداند، به آسیب نظریه‌زدگی می‌انجامد.

در موضوعات حول محور زیبایی‌شناسی و بلاغت و زبان‌شناسی، تحلیل‌های بدون مبنای نظری یا رویکرد نقد و نظریه مشخص، اغلب به نتایج و داده‌هایی مشابه خاتمه یافته‌اند. در پژوهش‌های سال‌های اخیر می‌توان ملاحظه کرد که به‌تدریج از رویکردهای متن‌محور حول موضوعات زیبایی‌شناسی و دستور زبان کاسته می‌شود و گونه‌ای تعادل در موضوعات و رویکردها شکل می‌گیرد. گویا محقق این حوزه دریافته است که گفتنی‌ها، گفته شده و تکرار مکررات هم صورت پذیرفته است؛ در نتیجه این تنگنا، محقق به‌اجبار و به‌ضرورتی تحمیل‌شده، باید دست به پژوهشی تازه (با موضوع تازه یا چشم‌انداز تازه یا روش تازه) بزند تا در جامعه پژوهشی و نشریات پذیرفته شود. به‌نظر می‌رسد محققان این حوزه با دیدگاهی علیه نظریه‌محوری، دست به انتخاب آگاهانه متن می‌زنند و تلاش آن‌ها جهت دادن به پژوهش

برخلاف مسیرهای منتهی به رویکردهای نقد و نظریه است. در صورتی که آسیب‌گزینش و بررسی با معیارهای غیرروشمند مانند علاقه محقق، اهمیت یک متن در ادبیات فارسی و... با ورود نظریه به پژوهش کاهش می‌یابد و «در این حالت، مسیر پژوهش و سؤال‌ها و مسائل آن براساس جهت‌گیری و اهداف نظریه تعیین می‌شود، نه ظرفیت‌های احتمالی نهفته در متن و پیش‌فرض‌ها و انتظارات پژوهشگران از آن» (محمدی کله‌سر، ۱۳۹۲: ۵۱).

در سال‌های اخیر، انبوهی از مقالات نقد ادبی در نشریه‌ها منتشر می‌شوند که ساختاری دوطرفه دارند؛ در بخش اول به معرفی یک نظریه می‌پردازند و در بخش دوم نظریه را بر یک متن ادبی اعمال می‌کنند. در حقیقت، آنچه بیش از هر چیز به «بیمارگونگی» این روش منجر شده، «تصادف» در گزینش نظریه و متنی است که موضوع مقاله است. در این گونه مقالات هیچ صدایی از نویسنده به گوش نمی‌رسد و «صدای» منتقد در پشت قاعده‌ها و فرمول‌های از پیش تعیین‌شده آن نظریه خاص خاموش می‌شود (عمارتی مقدم، ۱۳۸۸: ۲۱۵). آسیب‌دیگر نغته‌المصدرپژوهی، بی‌توجهی به نظریه‌ها و مقاومت در برابر آن‌ها است که منجر به تسلط رویکرد آموزش‌محوری شده است. «نظریه‌ها، معرفت‌بخش هستند. آشنایی با هر نظریه، چشم‌انداز تازه‌ای به موضوع پیش‌روی شما می‌گشاید و رویکرد متفاوت و پرسش‌های تازه‌ای برایتان مطرح می‌شود» (فتوحی، ۱۳۹۶: ۱۳۳). لذا مسلم است که می‌توان نظریه‌هایی را که قابلیت مطالعه و خوانش نغته‌المصدر از منظر آن‌ها وجود داشته باشد، مدنظر قرار داد تا چشم‌اندازهای کاویده نشده، مورد توجه قرار گیرد.

۵.۳ متن‌گشایی به جای متن‌پژوهی؛ توصیف به جای تحلیل بر پایه مصادیق و شاهد مثال‌ها

تحلیل، مطالعه اجزای گوناگون یک کل و کوشش در راه توصیف روابط و مناسبات متقابل آن‌ها است (سمعی گیلانی، ۱۳۷۴: ۹۳). در خصوص ارتباط بین مبانی نظری و تحلیل متن، می‌توان دو رویکرد متن‌محور و نظریه‌محور را در پژوهش‌های حوزه نغته‌المصدر از هم بازشناخت. در رویکرد متن‌محور، به دلیل اهمیت محوری گزینش متن، نتایج این‌گونه پژوهش‌ها بیشتر بر ساخته‌ویژگی‌های متن گزینش شده است (محمدی کله‌سر، ۱۳۹۲: ۵۰). در مقالات حوزه نغته‌المصدرپژوهی در نتیجه دشواری و تکلف متن کتاب، محقق بخش‌ها و مصادیقی از کتاب را گزینش کرده و با برجسته کردن نکاتی از توضیحات یا تحلیل‌های خود، نتایجی را برمی‌شمارد که گره از ابهام متن می‌گشاید. این متن‌گشایی، سبب غلبه رویکرد سستی

آموزشی و توصیفی-توضیحی در این حوزه و باعث ضعف مقالات از نظر ساختار علمی-پژوهشی می‌شود. به‌طور مثال، مقالات مربوط به موضوع فرم، در سایه سبک‌شناسی و سطوح سه‌گانه زبانی، ادبی و فکری بیشتر به اغراض آموزشی متمایل است تا روش‌های جدید سبک‌شناسی و نقد سبک‌شناسانه.

نکته حائز اهمیت دیگر، نوع نمونه‌گیری در پژوهش‌ها است. پاتن در بحث از استراتژی‌های نمونه‌گیری غیرتصادفی مبتنی بر هدف، انواعی را ذکر می‌کند که از میان آن‌ها، نمونه‌گیری قضاوتی (محقق براساس نظریه یا معرفت علمی تحقیق به گزینش نمونه‌ها مبادرت می‌ورزد) و نمونه‌گیری دست‌یافتنی (ملاک در دسترس بودن یا حاضر و آماده بودن نمونه برای ورود به تحقیق است) (ایمان، ۱۳۹۶: ۲۰۸) در پژوهش‌های حوزه نفثه‌المصدر پژوهی ملاحظه می‌شود؛ محقق نمونه‌هایی که جلب توجه می‌کنند، نمونه‌هایی که خصیصه‌های مشترک دارند، نمونه‌هایی متمایز یا نادر و منحصر به فرد و نمونه‌های منطبق با معیارهای تحقیق را برمی‌گزیند یا نمونه‌های سهل‌الوصول را که دم‌دست و مشهودتر هستند را گزینش می‌کند. برای مثال، مقاله صدرایی (۱۳۹۶) تحت عنوان «بررسی شگردهای ادبی در نثر نفثه‌المصدر با تکیه بر مبانی ساختارگرایی»، جدای از آنکه در تیتربندی، نامنظم است و اشکالات دیگری که در انسجام مطالب و ساختار کلی دارد، از ضعف در مبانی نظری رنج می‌برد؛ به این صورت که با کنار هم چیدن پاراگراف‌هایی درباره دیدگاه صورت‌گرایان، برجسته‌سازی، قاعده‌افزایی، گونه‌های سه‌گانه ادبی و دیدگاه شفيعی‌کدکنی به جای پرداخت مستقیم و دقیق روی ساختارگرایی به عنوان مبانی نظری، از ساختارگرایی تنها به‌صورت تزئینی در عنوان بهره می‌برد، بدون مشخص کردن تیتربندی‌های راهنما بلافاصله وارد بحث بدیع می‌شود، مهم‌تر از همه اینکه بعد از آرایه‌هایی نظیر سجع، جناس، ایهام، تشبیه، استعاره، کنایه و... به چند خط تعریف با ارجاع درون‌متنی از کتاب‌های پیشکسوتان بلاغت بسنده کرده و شواهد متن را لیست کرده است. بدون هیچ توضیح و تحلیلی به آموزش آرایه می‌پردازد.

مقاله‌های رادمنش و منصورپور (۱۳۹۶)، کریمی‌موغاری و قنبری‌فشی (۱۳۹۱) نیز از جمله نمونه‌هایی هستند که در قسمت تحلیل به عنوان بخشی از ساختار پژوهش، ذیل تیتربندی توضیحاتی آورده‌اند که روایتی از ماجرای مربوط به آن نمونه است. آسیبی که در این پژوهش همچون پژوهش‌های دیگر حوزه نفثه‌المصدر پژوهی قدهلم کرده، استخراج نمونه‌هایی است که محقق در طول خواندن کتاب به آن‌ها دست یافته و از منظر او مهم و تازه تلقی شده و یا در توضیحات خود چشم‌اندازی جدید دیده که دست به تدوین مقاله زده است. در صورتی که

هدف غایی و ضروری یک پژوهش علمی، ایجاد نتایجی تازه و ارائه دستاوردها و یافته‌هایی نو است که ضمن آن از پرداختن به موضوعی تکراری که به نتایج مشابهی ختم می‌شود، اجتناب گردد. صدای نویسنده بین شاهد مثال‌ها شنیده نمی‌شود و کمتر نشانی از دیدگاه نویسنده‌گان و تحلیل یا توضیح آن‌ها جز در مقدمه و نتیجه‌گیری یافت می‌شود.

۶.۳ ضعف و نقص در کمیت و کیفیت منابع و مرجع‌شناسی

اهتمام در تسلط بر پیشینه تحقیق و آگاهی حاصل از آن، «در گرو ردیابی و شناخت دقیق منابع است. می‌بینید که مرجع‌شناسی و شیوه‌ی دسترسی به منابع، مؤثرترین اصل در پژوهش دانشگاهی است» (فتوحی، ۱۳۹۶: ۱۳۷). در *نقشه‌المصدر* پژوهی، به این امر بسیار کم توجه شده است. غالب منابع مورد استفاده به کتب اساتید پیشکسوتی چون شمیسا، شفیع‌ی کدکنی، خانلری، بهار، صفا، همایی، کزازی، خطیبی و... برمی‌گردد. در منابع کمتر از پژوهش‌های حوزه *نقشه‌المصدر* نامی دیده می‌شود. زیرا این ضعف ابتدا به پیشینه پژوهی برمی‌گردد.

به آسیب‌های محذوف بودن پیشینه در ساختار و متن پژوهش، توصیف به‌جای تحلیل و نتیجه‌گیری سطحی در مقاله سپهری (۱۳۹۳)، ضعف و نقص منابع را نیز باید افزود. تنها ۷ منبع در این مقاله ذکر شده که یکی از آن‌ها خود کتاب *نقشه‌المصدر* است و دو کتاب *معانی و بیان* (همایی؛ علوی مقدم) است. این منابع، از منابع شماری از مقالات همایشی نیز کمتر بوده است. مقاله احمد طحان و احمد فاضل در منابع و پیشینه اغلب مقالات (در مقالاتی که پیشینه آن‌ها ذکر شده) به چشم می‌خورد (برای آگاهی از نمونه‌ها بنگرید به؛ واتق عباسی و همکاران، ۱۳۹۷؛ مشهدی و همکاران، ۱۳۹۴؛ شامیان و جعفری، ۱۳۹۷؛ فاضلی و یاسری، ۱۳۹۶؛ کریم‌پور و خزان‌دارلو، ۱۳۹۵؛ و...). می‌توان گونه‌ای الگو در مقالات بعد از سال ۹۰ ملاحظه کرد؛ به‌نظر می‌رسد مقالات پیش از سال ۹۰ و توضیحات یزدگردی در مقدمه کتاب، الگویی برای مقالات بعدی حوزه *نقشه‌المصدر* پژوهی شده است. طوری که می‌توان موضوعات سبک نثر فنی، زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی را به وضوح مشاهده کرد. همچنین می‌توان سایه سنگین سبک‌شناسی شمیسا در سه سطح ادبی، زبانی و فکری را در موضوع‌گزینی و روش تحلیل و بررسی مقالات ملاحظه کرد. به‌نظر می‌رسد خلأ منبعی که شامل مقالات سامان‌دهی شده باشد، به این آسیب‌ها دامن زده است؛ لذا در انجام پژوهش، لازم است به منابعی که مقاله‌های پژوهشی را فهرست کرده‌اند و نیز به نمایه‌های مقاله‌های علمی و سال‌نامه‌های مروری مراجعه شود زیرا در یافتن منابع یاری می‌رسانند (فتوحی، ۱۳۹۶: ۱۳۸).

۴. پیامد؛ آموزش محوری، هم‌پوشانی، کاهش نوآوری و ابداع موضوعات یا یافته‌ها

حوزهٔ نفثه‌المصدر پژوهی، به آموزش محوری دچار است؛ این امر از پویایی و نوآوری و ابداع مسائل تازه در ساختار مقالات علمی-پژوهشی و دانشگاهی می‌کاهد. هدف تحقیقات آموزش محور که مبتنی بر جستجو در نتیجهٔ تحقیقات دیگران برای عرضهٔ مناسب و مؤثر یافته‌های آنان به مخاطبان است، آموزش و اطلاع‌رسانی یافته‌های علمی است و کارکرد اصلی آن توزیع علم است؛ نه تولید علم (رضی، ۱۳۹۴: ۲۸ و ۲۹). می‌توان تحقیقات مسئله‌محور را در مقابل تحقیقات موضوع‌محور نیز قرار داد. در تبعات موضوع‌محور، پژوهشگر به جای مواجه شدن با مسئله (مانعی ژرف، مشخص، روشن، واحد و قابل رصد برای متخصصان مرتبط با آن)، با مشکل (مانعی سطحی، کلی، مبهم، مرکب و قابل رؤیت برای عموم) درگیر می‌شود (همان: ۲۹؛ فتوحی، ۱۳۹۶: ۱۳۰). کسی که بر موضوع اشراف داشته باشد، می‌تواند پرسش تازه طرح کند و مسئلهٔ خود را طرح‌ریزی نماید. نوآوری و اصالت ابداع، ارتباط مستقیم و تنگاتنگی با پیشینهٔ پژوهش و تحقیقات گذشتگان دارد. البته «نوآوری عرصه‌های مختلفی دارد؛ از جمله بهبود روش‌ها و رویکردها، ارائهٔ دیدگاه‌های نو، طبقه‌بندی‌های تازه، کشف یا تولید ابزارهای پژوهشی جدید و الگوهای بدیع و نظریه‌های نو و...» (رضی، ۱۳۹۴: ۶). لذا کاوش دقیق و درست پیشینه، به نوآوری و ابداع در پژوهش علمی، یاری می‌سازند.

موضوع مقاله «نوستالژی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی» (محبوبی‌زاده، ۱۳۹۶)، مشابه پژوهش‌های ابراهیمی‌طلب و رادمنش و منصورپور است. این مقاله به نتایجی مشابه و نزدیک به مقالهٔ دوم دست می‌یابد و تنها در یک جمله تفاوت در نتایج دیده می‌شود؛ درحالی‌که مقالهٔ رادمنش و منصورپور (۱۳۹۶) تأکید داشته که نوستالژی گذشته‌گرای فردی در نفثه‌المصدر برجسته‌تر از دیگر انواع نوستالژی است، پژوهش محبوبی‌زاده بر این نتیجه تأکید ورزیده که نوستالژی جمعی در نفثه‌المصدر بیشتر و برجسته‌تر است. در این بخش می‌توان دریافت که آسیب انتخاب‌ها و گزینش‌های دل‌بخواهی، سلیقه‌ای و توضیح دریافت‌های شخصی چگونه می‌تواند نمونه‌ها را به هر سمتی بکشاند. با این نتایج، خواننده دچار تردید و ابهام نسبت به مقاله و در نهایت متن کتاب می‌شود که در صورت بسامدگیری، کدام نوع نوستالژی با بررسی دقیق‌تری برجسته است. این معضل، محدود به موضوع نوستالژی نمی‌شود و در دیگر موضوعات از جمله زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی نیز به چشم می‌خورد.

مطابق آسیب‌های شناسایی شده، به نظر می‌رسد متن محوری در نفثه‌المصدر پژوهی، مروج و حمایت‌گر آموزش محوری است. بهتر است برای متمایل شدن به سمت مسئله‌محوری و خروج از موضوع محوری، به نظریه‌ها و نقدها توجه داشت اما همان‌طور که امن‌خوانی (۱۳۹۶: ۹۷) تصریح می‌نماید، نسبت میان نظریه و متن زمانی منطقی (غیراقتدارگرایانه) خواهد بود که نخست استقلال متن در مقابل نظریه حفظ شود و دیگر اینکه انتخاب متن صرفاً برای تأیید و تصدیق درستی نظریه نباشد. لذا محققان در صورتی که بینابین و متعادل پیش بروند، هم می‌توانند چشم‌اندازهای تازه‌ای را نمودار سازند و هم از آسیب نظریه‌زدگی بپرهیزند.

۵. راهکار پیشنهادی

ابتدا لازم است به نشریاتی که بیش از یک مقاله در حوزه نفثه‌المصدر پژوهی منتشر کرده‌اند، اشاره نمود: بهار ادب (۷ مقاله)، متن‌شناسی ادب فارسی (۵ مقاله)، متن پژوهی ادبی (۴ مقاله)، نثرپژوهی ادب فارسی (۴ مقاله)، مطالعات زبانی بلاغی (۴ مقاله)، فنون ادبی (۴ مقاله)، زیبایی‌شناسی ادبی (۳ مقاله)، زبان و ادب فارسی (۲ مقاله)، پژوهش‌های ادبی-قرآنی (۲ مقاله)، پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی (۲ مقاله)، پژوهش‌های ادبی (۲ مقاله)، رشد آموزش زبان و ادبیات فارسی (۲ مقاله)، نامه فرهنگستان (۲ مقاله).

در مجموع، ۵۱ نشریه در انتخاب محققان جهت ارسال مقاله، مدنظر بوده‌اند. بجز نشریات فوق، دیگر نشریات به صورت پراکنده و نامنظم اقدام به انتشار مقاله کرده‌اند. فقدان توالی انتشار و محدود و متمرکز نبودن نشریات به مطالعه کتبی مثل نفثه‌المصدر، موجب سردرگمی محققان و آشفتگی در انتخاب موضوع و نشریه می‌شود که به دنبال آن، معضل تکراری و کلی بودن مقالات در نتیجه بی‌اطلاعی محققان و نشریات از دیگر پژوهش‌ها رخ می‌دهد. همان‌طور که انتخاب موضوع نگاهی تازه به متون تاریخی، سبب افزایش ارائه مقالات حوزه نفثه‌المصدر پژوهی در همایش‌ها می‌گردد، به نظر می‌رسد تخصیص ویژه‌نامه‌ها در برخی شماره‌ها و دوره‌ها در نشریات به این کتاب، می‌تواند مفید باشد. همچنین پژوهش‌هایی حول روش‌شناسی، آسیب‌شناسی و نقد نقد و مطالعاتی نظیر پژوهش حاضر، در کاهش تکرار، هم‌پوشانی محتوایی و آشفتگی مقالات متمر خواهد بود. ایجاد نشریه‌ای با محور متون نثر فنی نیز، بسیار حائز اهمیت خواهد بود؛ زیرا تخصصی کردن زمینه در نشریه‌ای جدید و تمرکزگرایی سبب می‌شود سامان‌دهی و انتشار دست‌آوردهای تازه و ساختار درست علمی-پژوهشی در مقالات رعایت شود. لذا پژوهش حاضر پیشنهاد ایجاد نشریه‌ای علمی-پژوهشی با

زمینه متون نثر فنی/ متکلف/ مصنوع را اجتناب‌ناپذیر و مثمر می‌داند. ضمن اینکه ویژه‌نامه‌ها نیز سهم بسزایی در جلب توجه محققان به این زمینه خواهند داشت.

در انتخاب موضوع و مسئله پژوهشی در حوزه نفثه‌المصدر و پژوهی، شیوه‌های مسئله‌یابی مثل توجه به آشفتگی و ناقص بودن اطلاعات، متناقض بودن پژوهش‌های قبلی، طرح پرسش‌های متعدد درباره یک پدیده ادبی و... در ادبیات به محقق یاری می‌رساند (رضی، ۱۳۹۴: ۴۷-۵۴). پژوهش حاضر نیز ضرورت پرداخت به مسئله مورد مطالعه را براساس معیارها و ملاک‌های پیش‌گفته دریافت و به چنین مهمی اهتمام ورزیده است.

بعد از آسیب‌هایی که در گستره نفثه‌المصدر و پژوهی شناسایی و نقد شد، در تأمل و بررسی راهکارهای برون‌رفت از آسیب‌ها و پیامدهای پیش‌آمده، پژوهش حاضر پیشنهاد تجدید چاپ و بازنشر کتاب *نفثه‌المصدر* را به عنوان یکی از پیشنهادات خود معرفی می‌کند؛ این پیشنهاد، از نوع آموزشی-پژوهشی است. می‌توان در قالب یک طرح با همکاری جمعی از اساتید و پژوهشگران یا تحت راهنمایی اساتید در قالب رساله یا پایان‌نامه به بازخوانی *نفثه‌المصدر* براساس شرح‌ها و تصحیح‌های موجود (از جمله تصحیح ارزشمند یزدگردی به عنوان مرجع اصلی و کتب ثروت، موسویان، شاه‌مرادیان و قنبری فشی) و دست‌آوردهای مستخرج از مقالات این حوزه پرداخت. بدین صورت که اطلاعات آموزشی مندرج در مقالات استخراج گردد و با اطلاعات نسخ و تصحیح‌ها در کنار هم بررسی و بازخوانی گردد، تا بتوان به تصحیح تازه که شامل اطلاعات زبانی، ادبی و فکری کتاب باشد، دست یافت.

پیشنهاد موضوعاتی چون پژوهش تطبیقی بین *نفثه‌المصدر* و کتب دیگر و بررسی‌های میان‌رشته‌ای بین ادبیات و رشته‌هایی چون روان‌شناسی و... که به خوانش خواننده‌محور *نفثه‌المصدر* یاری رساند؛ به‌کارگیری روش‌های فرامطالعه، فرانقد، فرانظریه، فراگفتمان و... در ارزیابی انتقادی و آسیب‌شناسی پژوهش‌ها و همایش‌ها و نشریه‌ها؛ شناسایی پژوهشگران پرکار و انتقال داده‌های این حوزه به دامنه علم‌سنجی در مقال و مجال دیگری مفید خواهد بود. تلاش پژوهش حاضر در سامان‌دهی و ارزیابی انتقادی مقالات، مقدمه پیشنهاداتی است که ذکر شد. مخاطبان با چنین مقاله‌شناسی‌هایی به وضعیت و ماهیت پژوهشی یک زمینه پی می‌برند و در ارتقای علمی-پژوهشی می‌کوشند.

۶. نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر با هدف بررسی کارنامه نفثه‌المصدر پژوهی و نقد آسیب‌شناسانه مقالات این حوزه، ضمن شناسایی، گردآوری و سامان‌دهی مقالات، ۱۴۰ مقاله استخراج شد. روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی و تحلیل داده‌ها، کمی-کیفی؛ روش گردآوری داده‌ها، منابع کتابخانه‌ای و اسنادی و رویکرد مدنظر، انتقادی بوده است. در سال ۹۶، آمار مقالات همایش‌ها بخاطر محور موضوعی آن‌ها افزایش می‌یابد و کاهش قابل ملاحظه‌ای در انتشار مقالات در نشریات به چشم می‌خورد. برعکس در سال ۹۸، تعداد مقالات همایشی به یک مقاله کاهش می‌یابد. نثر متکلف کتاب سبب گردیده است محققان به مباحث زیبایی‌شناسی، زبان‌شناسی و سبک‌شناسی نثر فنی توجه ویژه نشان دهند. لذا تکرار در موضوعات مربوط به زمینه‌های پیش‌گفته، منتقد را به این پرسش وامی‌دارد که هر یک چه نوآوری و نتایج تازه‌ای حاصل کرده‌اند. با نقد و بررسی مقالات، یکی از برجسته‌ترین ضعف‌ها، مربوط به پیشینه‌پژوهی و پیشینه‌نگاری بوده که این ایراد، به آسیب‌های دیگری دامن زده است؛ ضعف و نقص در منابع، مبنای نظری ضعیف و مقاومت در برابر نظریه‌ها، توصیف به جای تحلیل و کلی‌شدن عنوان از آن جمله است. این آسیب‌ها به غلبه رویکرد آموزشی و موضوع‌محوری در پژوهش‌ها انجامیده است و پیامدهایی چون کاهش نوآوری و ابداع و افزایش تکرار و هم‌پوشانی در موضوعات و یافته‌ها را به دنبال داشته است. در پایان، مطالعات تطبیقی نفثه‌المصدر با دیگر کتب و بررسی‌های میان‌رشته‌ای چون رشته‌های روان‌شناسی که به خوانش خواننده‌محور نفثه‌المصدر یاری رساند و به کارگیری روش‌های جدید بررسی همچون فرانقد، فراگفتمان، فرامطالعه، فرانظریه و... جهت انجام پژوهش‌های مقاله‌شناسی، آسیب‌شناسی و نقد ساختاری و محتوایی برای شناسایی و رفع شماری از آسیب‌ها پیشنهاد گردیده است.

کتاب‌نامه

- امن‌خانی، عیسی و علی‌مددی، مونا (۱۳۹۱)، «درد یا درمان: آسیب‌شناسی کاربرد نظریه‌های ادبی در تحقیقات معاصر»، پژوهش‌های ادبی، سال ۹، شماره ۳۶ و ۳۷، تابستان و پاییز، صص ۷۵-۵۱.
- امن‌خانی، عیسی (۱۳۹۶)، «اقتدار نظریه در پژوهش‌های ادبی معاصر (نگاهی آسیب‌شناختی به نسبت متن و نظریه در پژوهش‌های نظریه‌محور)»، نقد ادبی، سال ۱۰، شماره ۳۸، تابستان، صص ۹۷-۱۲۰.
- ایمان، محمدتقی (۱۳۹۶)، فلسفه روش تحقیق در علوم انسانی، چ چهارم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۸۳

بابازاده اقدم، عسگر، حسین خانی کلکای (۱۳۹۲)، «نقدی بر شیوه مقدمه‌نویسی مقالات رشته ادبیات فارسی نمونه موردی: مجله ادبیات فارسی دانشگاه آزاد خوی»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۱۳، شماره ۲، تابستان، صص ۱۵-۲۸.

باوان‌پوری، مسعود (۱۳۹۹)، «آسیب‌شناسی عنوان‌های مقاله‌های مجله‌های شعرپژوهی از شماره ۱ تا شماره ۴»، شعرپژوهی، سال ۱۲، شماره ۲ (پیاپی ۴۴)، تابستان، صص ۲۹۰-۲۹۷.

خافی، مرضیه، محمدجعفر یاحقی، مه‌دخت پورخالقی چترودی، محمد تقوی (۱۳۹۱)، «آسیب‌شناسی مقالات حوزه فردوسی و شاهنامه در دهه هفتاد»، جستارهای ادبی، شماره ۱۷۷، تابستان، صص ۱-۲۴.

خرندزی زیدری نسوانی، شهاب‌الدین محمد (۱۳۹۹)، نقشه‌المصدر، تصحیح و توضیح امیرحسین یزدگردی، چ ششم، تهران: توس.

رضی، احمد (۱۳۹۱)، «پژوهش‌های مسأله‌محور در مطالعات ادبی»، فنون ادبی، سال چهارم، شماره ۱ (پیاپی ۶)، بهار و تابستان، صص ۱۳-۲۶.

رضی، احمد (۱۳۹۴)، روش‌ها و مهارت‌های تحقیق در ادبیات و مرجع‌شناسی، چاپ دوم، تهران: فاطمی.

زارع، ساجد، امین نظری تریزی، محمد خاقانی اصفهانی (۱۳۹۸)، «ارزیابی و نقد مقالات حوزه تصویرسازی ادبی»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۱۹، شماره ۸، آبان، صص ۲۲۵-۲۴۵.

سمیعی گیلانی، احمد (۱۳۷۴)، آیین نگارش، چ ششم، تهران: نشر دانشگاهی.

عمارتی مقدم، داوود (۱۳۸۸)، «بحران نقد: تصادف نظریه و متن»، نقد ادبی، سال ۲، شماره ۸، زمستان، صص ۲۱۵-۲۱۹.

فتوحی رودمعجنی، محمود (۱۳۹۶)، آیین نگارش مقاله‌ی پژوهشی (ویراست سوم)، چاپ ۱۶، تهران: سخن.

گلباف، کاظم، ابوالقاسم قوام، محمد تقوی (۱۳۹۷)، «آسیب‌شناسی در مقاله‌های فارسی ناصرخسرو پژوهی از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۳»، جستارهای نوین ادبی، شماره ۲۰۲، پاییز، صص ۷۱-۹۶.

گوکسیک، کارن (۱۳۸۴)، «فرایند ذهنی و عینی مقاله‌نویسی»، ترجمه مسعوده میرزایی، پژوهش و حوزه، شماره ۲۳ و ۲۴، پاییز و زمستان، صص ۲۰۹-۲۲۲.

محمدی کله‌سر، علیرضا (۱۳۹۲)، «گزینش متن و روش‌شناسی مطالعات ادبی»، نقد ادبی، سال ۶، شماره ۲۳، پاییز، صص ۳۷-۵۸.

محمدی کله‌سر، علیرضا (۱۳۹۷)، «نقد کاربرد نظریه ادبی در مقالات پژوهشی (با تأکید بر روایت-شناسی ساختارگرا)»، نقد ادبی، سال ۱۱، شماره ۴۲، تابستان، صص ۱۴۹-۱۷۲.